

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XX рік видання. № 190, квітень, 2010

*Я чужому навчаюсь,
У свого не учураюсь...*
М. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошанка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Спостереження над сучасним румунським шевченкознавством (після грудня 1989): Нові здобутки і наявні проблеми*
- ❖ *Сміються, плачуть солов'ї Микола Бажан: Інтуїтивізм, бароко, романтизм*
- ❖ *«Не забудьте пом'янути Незлим тихим словом»*
- ❖ *Ми і наші книги (I)*
- ❖ *Останні дні (До 35-річчя від смерті Дениса Оніщука)*
- ❖ *Марія Чубіка: Для дітей і про дітей*
- ❖ *Буковинські трафунки:*
 - *Сватання з гачком*
 - *«A la guerre comme a la guerre»*
 - *Чим не гешефт*
 - *Як я міг продати «Наш голос» за німецькі марки*
- ❖ *Голий (Легенда)*
- ❖ *В природній тиші (Оповідання)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Сергій ЛУЧКАНИН, кандидат філологічних наук, Україна

СПОСТЕРЕЖЕННЯ НАД СУЧАСНИМ РУМУНСЬКИМ ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВОМ (після грудня 1989): НОВІ ЗДОБУТКИ І НАЯВНІ ПРОБЛЕМИ

Процес абсорбції творів Тараса Шевченка в Румунії чітко поділяється як на періоди, так і має особливості вивчення. Ім'я великого Кобзаря вперше стало відомим у Румунії 1886 р. завдяки часопису лівого спрямування „Contemporanul” („Сучасник”), який видавав вихідець із України Константин Доброджану-Геря (1855-1920), і до закінчення Другої світової війни 1939-1945 рр. поширення відомостей про творчість Т.Г.Шевченка в Румунії відбувалося завдяки діяльності подвижників – Замфіра Арборе-Раллі (1848-1933), Іллі Константиновського (1913-1995; псевдонім – Константин Вилкован) та ін. Практично необмежені можливості для популяризації творчої спадщини Шевченка в Румунії настали після закінчення Другої світової війни (зумовлені входженням Румунії до складу країн „соціалістичного табору” після ліквідації монархії 30 грудня 1947) і тривали до врочистого відзначення 150-річчя від дня народження Кобзаря (1964), коли його вірші чотири рази виходили окремими виданнями (1952, 1957, 1960, 1963) переважно в перекладах класика румунської літератури Віктора Тулбуре (1925-1997), а 1961 р., до 100-річчя з дня смерті Шевченка, побачили світ і його прозові твори в перекладах О.Константинеску та Р.Василеску-Албу. Однак це „ознайомлення” відбувалося, звичайно ж, у певних межах у відповідності із загальноприйнятими тоді постулатами в дусі „Т.Г.Шевченко – великий революційно-демократичний поет, борець за народну справу” (саме так називалася стаття Тамари Гане в часописі „Viața românească”, №3 за 1951 р.). Період 1948-1962 рр. у румунській літературі отримав назву „obsedantul deceniu” („мученицьке десятиліття”), коли румунська комуністична влада повністю переймала класичний радянський сталінізм з усіма його похідними:

індустріалізація будь-якою ціною; колективізація сільського господарства; марксизм-ленінізм у його сталінському тлумаченні як єдино визнана ідеологія; утвердження „керівної і спрямовуючої” ролі компартії в цій тоталітарній державі; масові репресії, процеси над „ворогами народу” („dușman al poporului”); суцільне обмеження діяльності православної церкви та повна заборона греко-католицької за радянським зразком 1 грудня 1948 р., заборона викладання релігії в школах і вузах; депортації населення (зокрема, румунів, сербів, німців – усього понад 40 тисяч осіб – на початку 1950-х рр. із західного Банату в „негостинний” і слабо населений Береганський степ, на півдорозі між Бухарестом і Чорним морем); створення концентраційних „трудових таборів” і в'язниць для політв'язнів. Самоочевидним є те, що у другій половині 1940-початку 1960-х рр. Румунія була піддана надзвичайно сильній ідеологічній радянській з боку „великої країни перемігшого соціалізму” („marea patrie a socialismului biruitor”). „Lumina vine de la răsărit!” („Світло йде зі сходу!”) – змушений був заявити тоді Тудор Аргезі (1880-1967), визначний румунський поет; відповідно, активно пропагувалася й „прогресивна” російська і радянська література, частково „пощастило” й Шевченкові як синові одного з народів „першої країни соціалізму”. Безумовно, ми жодною мірою не хочемо заперечувати вагомих здобутків румунського шевченкознавства 1950-першої половини 1960-х рр., лише наголошуємо на його надмірній заідеологізованості, часто примусовому впровадженню „зверху”, що не сприяло ширшій любові широкого румунського загалу до шевченкових поезій.

(Продовження на 4-ій стор.)

СПОСТЕРЕЖЕННЯ НАД СУЧАСНИМ РУМУНСЬКИМ ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВОМ (після грудня 1989): НОВІ ЗДОБУТКИ І НАЯВНІ ПРОБЛЕМИ

(Продовження з 3-ої стор.)

Для румунського шевченкознавства середини 1960-кінця 1980-х рр. настали доволі „хмарні” часи, коли поетичне слово Кобзаря (лише поеми) за 25 років (1964-1989) румунською мовою з’явилися тільки одного разу – 1976 р. у популярній серії „Biblioteca pentru toti” („Бібліотека для всіх”). Суспільно-політична ситуація в Румунії змінилася: 23 квітня 1964 р. у центральній газеті Румунської робітничої партії (з 1965 р. – Румунська комуністична партія) „Scînteia” („Іскра”) з’явилася „Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale” („Declarația din aprilie”) („Декларація щодо позиції Румунської робітничої партії з питань світового комуністичного і робітничого руху”, відома як „Квітнева декларація”), в якій наголошувалося на принципі самостійності компартій і принципі невтручання у внутрішні справи, що, по суті, зводило нанівець вплив СРСР і КППС у Румунії. „Комуністична монархія” Ніколае Чаушеску (1965-1989), після початкового періоду „відлиги” (до 1971 р.), пригнічувала розвиток національних меншин (ця доля не оминула й етнічних українців, зокрема, 1965 р. було закрито Український лицей у Сігеті), оскільки орієнтувалася на ідеологію „націонал-комунізму”. У 1980-х рр. шевченкознавство в Румунії розвивалося передусім завдяки представникам української національної меншини, серед яких особливо виділяються праці Магдалини Ласло-Куцюк (нар. 1928) „Велика традиція: Українська класична література в порівняльному висвітленні” (1979), де показано співзвучність Шевченка з іншими поетами чи його органічну єдність з українською літературою взагалі, та докторська дисертація Стеліана Груї-Яцентюка (1933-1996; у 1950-х рр. навчався в Київському національному університеті імені Тараса Шев-

ченка) „Тарас Шевченко – поет-романтик” (1973); їхній доробок уже ґрунтовно досліджено О.С.Романцем та Т.А.Носенко.

Падіння 22 грудня 1989 р. диктатури Н.Чаушеску відкрило для Румунії нові шляхи у напрямку демократії та соціально-економічного прогресу, було знято обмеження для розвитку мов і культур національних спільнот Румунії. З другого боку, перехід до ринкової економіки і відсутність „соціально-державного замовлення” у 1990-х призвели до спаду книгодрукування, особливо в галузі художнього перекладу, як це спостерігалось і в Україні в перші роки після проголошення незалежності 1991 р. У сприйнятті творчості Шевченка зник й ідеологічний чинник, загальнообов’язковість, що були такими помітними в 1950-середині 1960-х рр. Проте зменшилося, очевидно, й охоплення читацького середовища. З’явилися навіть крайнощі – 1993 р. вандалами було повалено погруддя Т.Г.Шевченка на березі бухарестського озера Херестреу, відкрите ще 1952 р. Його незабаром вдалося відновити за сприяння СУР-у і Посольства України в Румунії.

Нами вже було написано статтю „Видання творів Тараса Шевченка у посткомуністичній Румунії (1990-2000)“, опубліковану в „Шевченкознавчих студіях” (вип. 4, 2002), тому стисло зупиняємося на першому після Грудневої 1989 р. революції в Румунії десятиріччі абсорбції творчості Кобзаря, детальніше – на періоді після 2000 р. Загалом рецепція Шевченка в Румунії 1990-х відбувалася ще за інерцією, у руслі попереднього шевченкознавства. Найважливішою подією стало, безумовно, повне видання поетичної спадщини Тараса Шевченка 1990 р.: Șevcenko. Cobzarul. În românește de Victor Tulbure. Prefață, tabel cronologic și note de Dan Horia Mazilu. – București: Editura Univers, 1990. – 728 р. Як уже зазначалося О.С.Романцем, спостерігається унікальний у перекладацькій

справі випадок відтворення всієї поетичної спадщини Кобзаря одним перекладачем – Віктором Тулбуре, який працював над цими перекладами з кінця 1940-х рр. Їхні лінгвістичні аспекти прорецензував незабутній С.В.Семчинський [2], який показав, що перекладач відмовився від перекладу ad litteram і найчастіше перевтілював оригінал румунською мовою з урахуванням її особливостей, у першу чергу – її багатющій синонімії (пояснюється великою кількістю суперстратних інтерференцій – слов’янської, угорської, турецької, грецької). У переважній більшості випадків перекладач віднаходив доречні терміни і словосполучення, іноді – розмовного походження: Ходи сюди! („Гайдамаки”) – „Fă-te’ncaso!”; „Де? Якого?” (запитує Залізник в Яреми Галайди про те місце, де було вбито батька Оксани) – „Aud bine?” (букв. „Чи я чую добре?” – влучне відтворення стану неспокою, схвилюваності). Хоча, як наголошується в рецензії С.В.Семчинського, подекуди трапляються менш адекватні чи взагалі недоречні румунські еквіваленти, як от заголовок першої балади Т.Шевченка „Причинна” (у Тулбуре – „Nebuna”, букв. „Божевільна”; кращим виглядає варіант „Zăluda”, букв. „придуркувата, недоумкувата”). Та все-таки слід підкреслити, що видання 1990 р. подає в перекладі всі поезії Кобзаря, навіть такі не дуже публіковані з ідеологічних мотивів як „Mormînt devastat” („Розрита могила”), „Cihrine, Cihrine” („Чигрине, Чигрине...”), „Lîngă satul Subotovo...” („Стоїть в селі Суботові...”), поема „Marele becî” („Великий лях”) та ін.

Передмова (с. 5-34), хронологічна таблиця (с.35-48) і примітки (с. 645-711) до цього видання належать блискучому знавцеві української мови та літератури, визначному румунському вченому Дан Хорія Мазілу (1943-2008), випускникові відділення україністики Бухарестського університету, протягом тривалого часу – деканові філологічного факультету своєї alma-mater. У ґрунтовній передмові подано ідейно-естетичний аналіз поетичної творчості Тараса Шевченка на основі новітніх праць українських шевченкознавців Ю.О.Івакіна, В.Є.Шубравського, М.Т.Яценка, акцентується на підосновах шевченкової історіософії („Істо-

рії русів” та ін.). „Поезії цієї книжки пропонують румунському читачеві, – підсумовує автор, – у такому обсязі, на який спромогся небагато літератур, – лірику найбільшого українського письменника, одного з найвизначніших представників слов’янського та європейського літературного романтизму. Наші спостереження стали лише узагальнюючим вступом до поезики й тематичного шевченкового розмаїття” [3, 34]. Хронологічна таблиця є надзвичайно детальною із залученням історико-літературного контексту, синхронічно поруч із біографічними відомостями Т.Г.Шевченка вказуються дати повстання декабристів, заснування Київського університету, народження Л.М.Толстого, М.Г.Чернишевського, смерті О.С.Пушкіна, М.Лермонтова, Г. Квітки-Основ’яненка, Є.Гребінки та ін. Щодо приміток до видання, то приємно відзначити, що вони вирізняються історичною правдивістю, політично не заангажовані. Зокрема наголошується, що під відомим образом „Царя волі, царя, штемпом увінчаного” („Țarul lumii și-al dreptății, Cu stigmat pe frunte”) мають на увазі не декабристи, як про це писали в примітках доби СРСР, а завуальовано сказано про Революціонера загалом, того ж таки Ісуса Христа, який приніс себе в жертву заради ідеї свободи і рівності (с. 667). Видання виграє наявністю кількох (на жаль, чорно-білих) репродукцій творів образотворчої спадщини Кобзаря (вони були наявні і в першому виданні творів Т.Г.Шевченка румунською мовою 1952 р.), що дають уявлення про Шевченка-художника, зокрема – автопортрети (1840, 1843, 1848-1850, 1860 – „зі свічкою”, 1860 – „у шапці й кожусі”), портрети (М.В.Гоголя, М.С.Щепкіна), пейзажі України („Катерина”, „Будинок І.П.Котляревського в Полтаві” та ін.), казахські краєвиди, репродукція рукопису „Заповіту”, пам’ятників Т.Г.Шевченкові в Каневі та Бухаресті, обкладинки видань поезій Т.Шевченка румунською мовою. Завдяки титанічним зусиллям Віктора Тулбуре та Дана Хорія Мазілу наявне блискуче видання, що є безумовно перлиною зарубіжної шевченкіани.

(Продовження в наступному номері).

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

МИКОЛА БАЖАН: ІНТУІТИВІЗМ, БАРОКО, РОМАНТИЗМ

Уродженець Кам'янця-Подільська 9 жовтня 1904 р., М. Бажан виріс в Умані в родині топографа генеральського рангу Платона Артемовича. Тож, невже, — ніякого зв'язку з літературою? Тим більше, що майбутній філософ, громадський діяч, поет, перекладач, академік пішов у технічну, так би мовити, науку: в 1922-ому році кінчає Кооперативний технікум в Умані, а згодом в Києві — Кооперативний інститут. Однак, доля покликала молодого Миколу (завдяки Михайля Семенка) в літературне життя: перший свій вірш під назвою «Сурма юрм» М. Бажан надрукував у київському «Жовтневому збірнику пан-футуристів» (1923 р.). Вже тоді на ньому відбився сильний експресіоністичний дух Леся Курбаса-«Березільного». Згодом — геній Олександра Довженка, коли Бажан став працювати у Всеукраїнському фотокіноуправлінні. Саме Довженком захоплювався на той час М. Бажан, його високим «артистизмом». Незадовго, вже в 1930 р., Бажан напише про славного кінорежисера, хоч і малосторінкову (лише на 32 стор.), високої шани та визнання книжку під назвою «О. Довженко», видану в рамках ВУФКУ.

У Харкові М. Бажан співпрацював із М. Хвильовим та іншими легендарними «вільними академіками» ВАПЛІТЕ і «романтиками вітаїзму», в тому числі з талановитим прозаїком і головним секретарем ВАПЛІТЕ Аркадієм Любченком, якому доля і час воєнних років

дасть шанс і нешанс на вістрі ножа майже авантюрно подорожувати львівськими, празькими та берлінськими дорогами, вельми цікавий «Щоденник», якого з теплою присвятою автору цих рядків подарував його син Лесик у Києві 2000 року. (Може, вистачить часу представити цей «Щоденник», хочби лише тому, що в своїх «записках» А. Любченко, окрім свого наведеного бурхливого життя, переростає в особливого, комплексного... персонажа). Літературознавці останніх років вважають, що «життя в Харкові і співпраця з Хвильовим та «романтиками вітаїзму» під постійним вогнем партійної критики були найпліднішими творчими роками в усьому (...) житті Бажана».

Хоч і з деякими нюансами «радянїзму», цікаву думку про Бажана як енциклопедичного, синтезного інтелектуала та гуманітарного ерудита в передмові до «Творів у чотирьох томах» (Видавництво художньої літератури «Дніпро», Київ, 1974 р.) висловив Леонід Новиченко: «Належачи до покоління, чиї «роки навчання» співпали з роками великої революційної ломки, громадянської війни і розрухи (...), Бажан не одержав формальної вищої освіти (як і Тичина, як і Рильський, як і чимало інших з тієї славної фаланги). Тим більшу пошану викликає його самотужки здобута висока освіченість і широта ерудиції в різноманітних сферах гуманітарної культури — історії, соціології, філософії, мистецтва, не кажучи вже про чудово знайомий йому ве-

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

личесний світ старого й нового художнього письменства».

Іншими словами, велич та особистість Бажана полягає саме в Майстерності з великої букви.

Але ж: «Я — поет. Тим і цікавий», — по-маяковському міг був би сказати про себе М. Бажан, хоч він і набагато цікавіший від Маяка.

Бажан у свої дуже молоді роки виявився одним з найвідоміших поетів України: «рубати ланцюги причалів», «в часи смертельного авралу і компаса, і серцю метнутись не даси убік» («Нічний рейс», 1927). Молода українська поезія відроджується його пам'ятними творами: «Будівлі», «Гетто в Гумані», «Розмова серцець», «Сліпці»...

Дивом-дивним Бажану вдалося не потрапити під московську кулю, за грати чи в Соловки. Він був «при владі» і «ходив у білих сенаторських штанах». Але чому це? Бо Сталін, як воно бувало і буває, пригнітив його до тодішньої «колаборації». З одного боку — дуло револьвера, з іншого — високі державні премії: дві Сталіна, орден Леніна, Червоного Прапора, Червоного Трудового Прапора, а також «визнання» членом Президії Верховних Рад СРСР і УРСР, Академії Наук, речником радянської делегації в Об'єднаних Націях, віце-прем'єром України і, тільки нарешті, членом ЦК партії.

...Такі часи, що навіть і самовимогливість була байкою, а честь — химерною, і втекти — нікуди, навіть, якщо ти й бажав би такого... Сталінські премії Бажану, Тичині і Рильському були не від іншого, а від од Москви, а насамперед, Сталіну. Ну, і від промов в Об'єднаних Націях на видачу Москві української еміграції. Це було своєрідною «данню» та протикульовим прицілом.

У великих поетів світу з незапам'ятних часів історія такого роду повторювалася. Погроза Москви була чітка:

«Тільки зрозумівши катастрофу, яка чекає тих, хто відірвався від широкого шляху пролетарської революції, може Бажан досягти переломового пункту в його творчості» («Червоний шлях», ч. 1, 1934, стор. 186).

Та М. Бажана величає й визначає не «колаборація», а Творчість, її верховні верхів'я, — «Гетто в Гумані», 1928 р., трилогія «Будівлі» (1928) у висновках духовного піднесення в силі бароко, «Розмова серцець» (1928), нищівна замаскована відповідь «всеросійським» ідеологам — від Петра I до Сталіна, «Гофманова ніч» (1929) з «гірким автобіографічним присмаком», поема «Сліпці», де старий лірник так і мовить: «Здолати, пробитися, вийти як муж, а не мученик... Чуєш? Як муж!».

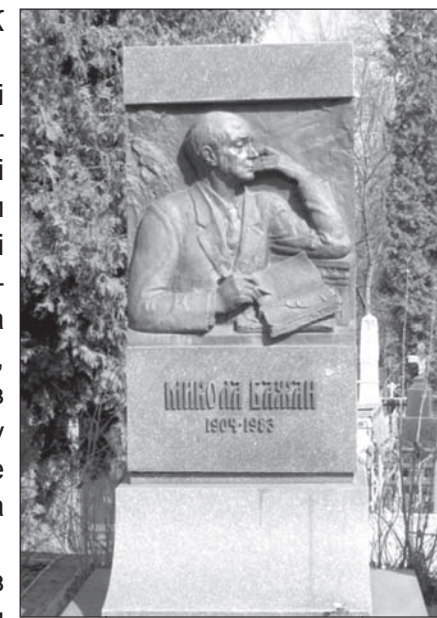
Проблема бажанівського гамлетизму — в «Смерті Гамлета» (1932).

А ще переклади: «Витязь в тигровій шкурі» Ш. Руставелі, твори О. Пушкіна, В. Маяковського, А. Навої, А. Міцкевича, Ю. Словацького, Ц. Норвіда, Данте, Г. Гейне, Р.-М. Рільке та багато інших майстрів слова світу цього...

Щодо стилю Бажана, приурочимо як приклад один з випадків у присутності Тичини, М. Куліша, Хвильового, Яновського, Курбаса і Довженка: після прочитання ним «Гофманової ночі», Хвильовий на очах друзів у клубі Блакитного «буквально упав до ніг Бажана». «Гофманову ніч» колеги вважали «одним із найбільших вкладів у романтику вітаїзму».

Отже: футуризм, експресіонізм, бароко і романтизм? Напевно, стиль Миколи Бажана — це стиль доби та її порогів в інтуїтивній ємкості, стиль великого Поета самостійницької, наскільки це було можливо, й вельми дарчої Музи...

Пропонуємо увазі читачів низку віршів та перекладів Миколи Бажана із світової літератури (стор. 8-9).

Надгробок Миколи Бажана на Байковому цвинтарі в Києві

«Вміються, плачуть солов'ї...»

Микола БАЖАН

ПАПОРОТЬ

Мов скарб старий – цей місяць-білозір,
Мов сни старі – ці хмари білопінні.
І бачу я: в тривожному тремтінні
Поганська ніч лягла на чорний бір.

Снується дим опівнічних офір.
Несуть жерці на слані рядна лінні
Німим богам свої дари уклінні:
Прозорий мед і соковитий сир.

Поганська ніч – таємний час оман.
Пливе з озер мережаний туман,
І духмяніють папороті трутні.

І виходжа на росяний майдан
Весільне коло молодих древлян, –
Слов'янських зельних піль веснянки незабутні.

1926

ЛЮБИСТОК

З-під вій – блакитна тінь, ознака нестемна,
Й рожевий слід лишивсь на грудях де-не-де,
А він уже ступив ногою у стремена,
І кінь його баский вже гривою пряде.

Лишилася сама, коханка безіменна,
І дивиться на путь, де курява паде.
Одного вечора, як праця цілоденна
Кінчиться геть, вона дитину приведе.

Та в хаті прокричить недовго немовля,
І лиш в глухім садку, де скопана земля,
Розквітне рути цвіт і проросте любисток.

Вона ж так само вдень сапатиме поля,
Вночі – ридатиме, не знавши, відкіля,
Від кого день і ніч чекає тайних звісток.

1926

ЗАЛІЗНЯКОВА НІЧ

До яру підійшли, і одностальні тіні
Погнулися від їхніх тіл назад.
Риплять вози, ладнаючись уряд,
Колеса грузнуть в глей в понурому рипінні.

Поволі родяться слова нічних нарад,
Що рознесуть їх по Україні

В холоднораській радяться святині
Козак і гречкосій, чернець і конокрад.

Скотилася луна по згорнутих шляхах.
Козак і хлоп, і злодій, і монах
Почули зойк пророчих півнів третіх.

Хитнувся гвалт стривожених церков,
Шарпнувшись із-під ніг, нечувано зійшов
На темний степ бунтарських тіней кетяг.

1927

ДОРОГА

Ретельно тіні складено в штахети,
І над пустелищем степів,
Як хвіст скаженої комети, –
Огонь рахманих вечорів.

Упали тіні гострі осторонь!
Чіткіш лягли risks гілок,
Перехилившись в темну просторінь
Кущі здичавілих зірок.

Іду, й дороги переламані,
Гнучись, плазують із-під ніг.
Так важко на жорстокім камені
Класть лінії твердих доріг.

Так важко на жорстокім камені
Шляхів вирізьблювати грань.
Невже і справді заважа мені
Дорога зустрічей і тиха путь прощань?

Дорого зустрічей і тиха путь прощань,
Людська дорого, – просто стелься,
Відбивши на холодних рельсах
Огні ночей і дотики світань.

І кожному іти тобою,
Людська дорога меж і мір,
І тягнуться над головою
Сліди скривавлених сузір.

І знатиму, куди іти,
І терени, що проходитиму.
Людському захвату неситому
Невже не вистача мети?

Не всі серця дадуться хробаку,
Не всі шляхи у круг закуто,
І проросте зелена рута
На жовтому піску.

1927

«Вміються, плачуть солов'ї...»

Переклади Миколи БАЖАНА
із світової літератури

Адам МІЦКЕВИЧ

ЗАЛИЦЯННЯ

Доки оспівував доченьку любу, –
Слухає мама, а дядько читає.
Тільки зітхнув про привабливість шлюбу, –
Слухаю я, вся родина питає.

Мама про села й про душі бурмоче,
Дядько – про грошики, ранги, доходи,
А покоївка в прислужника хоче
Звідать, чи мав я любовні пригоди.

Дядечку, мамо, – одну маю душу
І на Парнасі – мої володіння;
Гроші пером заробляти я мушу,
Ранги – майбутнє надасть покоління!..

Чи я любив? Це питає не до діла!
Вмію любити? Ладен доказати:
Кинь служника, покоївочко мила,
Стукни вночі до моєї кімнати.

1825

Рабіндранат ТАГОР

ЖЕБРАЧКА

Жебрачкою тебе я
любовно називаю,
О Земле, найдорожча
ти в ніжності твоєї!
Я болю наглий напад
у серці відчуваю,
Коли твій усміх бачу
ласкавий і сумний.
З грудей своїх щедротних
ти точиш кров до краю,
Щоб немовлят наситив
живлющий цей напій,
І ти глядиш дитину,
шукаєш їй розмаю,
Але нектару щастя
не можеш дати їй.
Всі квіти й аромати,
всі барви небокраю

Приносиш, щоб складався
палац життя ясний,
Та раю не створила,
лиш обіцянку раю,
Не довершивши й досі
труд безконечний свій.
Тому твої красоти
марніють так з одчаю,
Тому так ніжно-сумно
хмарніє образ твій.

1895

Генріх ГЕЙНЕ

ДО ГЕОРГА ГЕРВЕГА

Гервег, ти – жайвір залізний,
Лунає від співів твоїх вишина,
Де промені сонця сяйнули.
Невже дні зими проминули
І справді в Німеччині квітне весна?

Гервег, ти – жайвір залізний,
Коли ти витаєш під небом отам, –
З очей своїх землю втрачаєш.
Весна, про яку ти співаєш,
Є тільки в тій пісні, що вигадав сам.

1841

Райнер-Марія РІЛЬКЕ

СМЕРТЬ ПОЕТА

Поет лежав. Його лице бліде
відчужено з подушки випиналось,
коли знання про світ оцей розсталось
з його єством і поверталось
у час, який байдуже далі йде.

Ті люди, що живим поета знали,
не відали, яким *єдиним* він
зі світом був: його лицем ставали
ці води, гори, ниви цих долин.

О, лик його – то весь безмежний світ,
що марно горнеться до нього нині,
а машкара, що вкрила лик людині, –
вона чутлива й ніжна, наче плід,
приречений загинути у тлінні.

1906

Панаїт ІСТРАТІ

Свято Тараса Шевченка в Каневі (II)

(Продовження з № 189)

У цій частині України Дніпро чимраз повноводніший, а землі її необжиті. Даремно розглядаю я горизонт, щоб віднайти неосяжні гаї плакучих верб з гомінкими птахами, які заселяють румунський Дунай. Ті кілька сіл, небагато господарств, усі, скільки їх є, затишно процвітають поза пагорбами, у захисті від наводнень.

Упокорений скелястими увисшиями та обривистими пасовиськами правого берега, Дніпро накинута на піщані ґрунти, чагарники та курені з лівого берега. На обрії мріє присілок на палях у воді і церковця, трохи вища, ніж хатини. Усамітнені купки верб та беріз, що колихають розбрунковуючими листочками, залишаються позаду, зливаючись із ранковою сірістю. Появляються згодом перші

озерця трави, корови, які спокійно пасуться, байдужі до нашого проїзду і до їхнього підневільного перебування в загородах.

На правому величавому березі вирізуються жовтовохрові та жовто-ясні глиняні схили. То тут, то там берег розвалюється, відкриваючи нашому зору рибальські хутори, що виглядають прибульцями з-поза світу, наче племена. Ми одні одним помахуємо руками і всміхаємось, як давні знайомі.

Петровськ плавно просувається по біляберегазодві-три години, зустрінутий оваціями селян, прибулих великим числом супроводити делегації, які місцева рада затвердила до участі у святкуванні. Одна із зупинок супроводжується звуками фанфари як вираз високої дружньої пошани, з ентузіазмом розголошуваної степом.

Ми знаходимось на кормі корабля. Сонце не зовсім благородне. Пасажири багато розмовляють, деякі вимагають тишини, але їм відповідають відмовою. Штурвал корабля розбурхує воду дивного оливково-жовтого кольору, брудного, але принадного.

Кілька книг переходять із рук в руки: це твори і біографія Шевченка. Хтось перекладає нам поему, зачитує сонорний, світлий художній вираз:

*Серце вмирає співаючи,
коли що-небудь зна!*

Бідний Тарас! Він не мав щастя Гоголя, іншого велетня України. За винятком кількох ініційованих, він замало відомий на Заході¹. Пригадую я собі збентеження одного з ерудованих делегатів, який у Харкові стояв перед портретом Шевченка під час жовтневих урочистостей.

в обізнанні румунів з творчістю Шевченка відіграли в 90-х рр. XIX ст. відомі статті К.Доброджану-Гері «Тарас Шевченко» і «Митці-громадяни» (1894), в яких Геря одним з перших у європейській літературі підкреслив світове значення творчості Шевченка, її демократичний і революційний характер. Замфір Арборе-Раллі, уродженець м. Чернівців, студент Петербурзької медико-хірургічної академії, за участь в студентському русі зазнав переслідувань, згодом прибув до Румунії, спричинився до переправлення в Росію частини тиражу женецького видання «Кобзаря» (1878) Шевченка, про якого писав румунською мовою, високо оцінюючи боротьбу Шевченка за єднання

Примітки

1. Зауваження Панаїта Істраті має певну дозу відносності. Що-правда, обізнаність Заходу, а то й інших країн, включно й Румунії, з творчістю Шевченка ні на сьогодні не є достатньою. Це одна сторона питання. Але ж зі вступного слова до першої частини його статті з попереднього числа «Нашого голосу» ясно випливає, що у французькій шевченкіані до надрукування Панаїтом Істраті 1928 р. своєї статті все ж таки досить багато було зроблено. Чимало цікавих прикладів можна би навести і про обізнаність англійців, німців, італійців та інших народів з творчістю

Шевченка до часу написання цієї статті. Широкому обізнанню з Шевченковою творчістю посприяли (правда, у відносній художній якості) і переклади його поезій міжнародною мовою есперанто, починаючи з 1900 року.

2. Панаїт Істраті, напевно, мав на увазі перших популяризаторів Т.Шевченка в Румунії – російських і українських іммігрантів, як К. Доброджану-Геря, 3. Арборе-Раллі, Х. Зубку-Кодрян, В. Кресеску, Б. Лезеряну і ін., сприянням яких популяризація Шевченка посилювалась, починаючи з 70-х рр. XIX ст. У пропагуванні революційних ідей вони широко використовували твори російських революціонерів, включно і Шевченка. Особливе значення

«Хто це?» – спитав мене вчений.

«Син кріпаків з минулого століття, який і сам був кріпаком і який вмів орудувати пером і пензлем так, як мало хто може це робити в наші дні; мав тільки нерозсудність зображувати страждання свого народу, і не подобався тогочасним тиранам, які відплатили йому ув'язненням».

Це все, що я знав, але я знав це з дитинства завдяки російським революціонерам, які, емігрувавши до нас, популяризували постать цього кріпака, поета і художника².

Я повинен також додати, що батьківщина Тараса, сьогоднішня вільна і багата Україна не поспішає перекласти і опублікувати на кількох мовах світового вжитку твори і хвилюючу біографію найвпливовішого свого революційного поета. Дарма шукав я в Києві подібний переклад з метою власного озброєння для цих обставин³.

З румунської переклав Іван РЕБОШАПКА

слов'янських народів. Питання популяризації Шевченка в рамках пропагування революційних ідей в Румунії ретельно вивчила колишня викладачка українського відділення Бухарестського університету Магдаліна Ласло-Куцюк.

3. Стосовно цього зауваження Істраті цікаво відзначити, що вже таки 1918 р. в Україні було надруковано російською мовою «Запретный кобзарь», який вміщав у собі переклади творів Шевченка, заборонених царською цензурою. Після 1917 року набув також широкого розмаху процес ознайомлення з творчістю Шевченка решти народів бувшого СРСР.

Іван РЕБОШАПКА

Анка ШТЮБІАНУ

«НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ НЕЗЛИМ ТИХИМ СЛОВОМ»

Березень, перший місяць довгожданної пори року – весни, приносить нам прекрасне свято, близьке душі кожної людини. Це свято найдорожчої для кожної людини особи – Свято Матері. Та для українців всього світу березень має ще одне особливе значення. Це місяць, в якому народився і помер Тарас Григорович Шевченко – великий поет українського народу.

Кожного року 9 березня українці відзначають пам'ять того, який «Був сином мужика і став володарем у царстві духа./ Був сином кріпака і став велетнем у царстві людської культури» (І. Франко).

6 березня ц. р. Сучавська філія СУР-у у співпраці з Повітовим шкільним інспекторатом організували конкурс, присвячений великому українському поетові та рідній українській мові, який відбувся у приміщенні гіпермаркета Юліус Молл – улюбленого місця всіх дітей.

На події були присутні Консул України в Сучаві Василь Неровний, голова Сучавської повітової філії СУР-у Іван Боднар, інспектор української мови Лучія Мігок, викладачі української мови із Сучавського повіту. На початку заходу інспектор Лучія Мігок вручила дипломи переможцям повітового етапу олімпіади з української мови. Після преміювання розпочався конкурс, і в залі зворушливо залунали вірші та пісні на слова великого Кобзаря, які зачарували присутніх. У конкурсі взяли участь учні Національного коледжа ім. Міхая Емінеску (Сучава), Технічного коледжа ім. Лацку Воде (Сірет), восьмирічних шкіл Балківців, Негостини, Вашківців, Шербівців, Каленешт-Купаренку, Каленешт-Енаке, Мілішівців, Палтіну, Бродіни, Качіки і Сучавської школи № 4.

Журі пильно спостерігало і оцінювало виступи учнів, нагородивши їхню працю дипломами й маленькими подарунками.

Такі події дуже корисні для нас, бо учні розвивають свої нахили, здібності, впізнають красу й культуру рідної мови, сприяючи її засвоєнню. Викладачі мають можливість продемонструвати своє вміння прищеплювати учням любов до рідної мови.

Мене особисто ця подія вразила кількістю учасників, різноманітністю та високим рівнем виступів, а також захопленням, зацікавленням, переживанням і радістю дітей. Всі присутні на цій події – учні та викладачі – доказали, що люблять і шанують свою рідну мову, не забувають митців культури і дбають про розвиток української мови.

Можна сказати, що 6 березня 2010 р. у приміщенні гіпермаркету Юліус Молл в Сучаві учасники і гості заходу в певній мірі виконали одне із бажань Тараса Шевченка, виражене в «Заповіті»: «І мене в сім'ї великій... Не забудьте пом'янути/ Незлим тихим словом».

Микола КОРСЮК

МИ І НАШІ КНИГИ (І)

Говорячи про українську видавничу справу в Румунії, я не хотів би насамперед забагато сухої й нудної статистики. Хоч вона у багатьох випадках і галузях показова, я свідомий того, що в літературі вона може виявитись обманливою. Адже випущена в світ книжечка поезії чи прози може легко виявитись поза межами справжньої літератури.

А видавнича діяльність – справа доволі складна й делікатна, бо залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів, кожен з яких у більшій чи меншій мірі впливає на процес виготовлення книги. Тільки невтаємничені гадають, що ця справа проста, що некороткий шлях від рукопису до готової книжки підвладний будь-кому.

Усім відомо, що для розгортання всякої людської діяльності необхідні, принаймні, хоч би дві основні умови: засоби реалізації й сировина. Для видавничої справи теж. Ідеться насамперед про необхідність існування матеріально-поліграфічної бази і, не менш основне, наявність робочого матеріалу. Якщо судити про перші підвалини української видавничої діяльності, то зразу ж треба уточнити, що перший елемент, тобто матеріально-поліграфічні умови, в нашій країні існували. Досить нагадати, що ще в міжвоєнний період у Бухаресті виходили українські часописи. Натомість українського слова, тим паче художнього, яке б можна донести до широких мас у вигляді книжки й достойно назвати літературою, майже не існувало. Вже перші підручники українською мовою в Румунії було надруковано ще на початку 50-х років (ввозились і радянські), з 1949 року в Бухаресті видається для україномовного населення газета «Новий вік», згодом і журнал «Культурний порадник». Здавалось би, судячи зі всього, що існували умови, щоб навколо цих видань згуртувались літератори й невдовзі випустили перші «ластівки» своєї діяльності. Та в основному згадані часописи передруковували матеріали з української радянської преси. Автохтонних було біднувато, і то здебільшого інформаційно-побутових, рідко на культурні теми, тим паче літературні. Іноді на їхніх сторінках промелькували матеріали на захист української мови, хоч її в ті часи ніхто не витісняв, ювілейні статті про класиків літератури і час від часу по одній-дві поезії. Про їхню літературну вартість, художні достоїнства не збираємось зараз судити, хоч, сподіваюсь, недалеко той час, коли хтось із

наших «запопадливих» дослідників схилиться над пожовклими від часу сторінками цих часописів, щоб ретельно проаналізувати все це і, принаймні, уточнити витoki української літератури в Румунії, даючи належну оцінку зробленому. Без такого аналізу наше уявлення про прапервні українського слова в Румунії буде неповним і неправильним. Однак уже тепер судячи, можна констатувати сумне парадоксальне явище: незважаючи на те, що умови для видання української книги існували, і на те, що українська інтелігенція, здебільшого вихідці з Буковини та Галичини, чисельно була великою, що філологічні сили становили серед неї дость вагове ядро, однак української літератури в Румунії не існувало, хоч на цій же території творили у свій час Ольга Кобилянська, Сильвестр Яричевський, Ісидор Воробкевич та інші. Парадокс тим більш відчутніший, якщо брати до уваги, що література сербською мовою (до речі, теж без традиції) друкувалась у нашій країні уже починаючи з 50-х років. Зараз важко уточнити об'єктивні причини, які зумовили такий стан речей, може, невисокий рівень загальної освіти серед українського населення, може, старше покоління, яке, до речі, заявило про свої літературні потенції ще перед останньою війною, одні з них друкуючись у різних часописах, відчувалось відірваним від рідних живлющих коренів, утративши, як говорять, «пуповину», а, може, над багатьма з них висів загрозливою примарою образ «вождя народів». Як би там не було (а на ці причини треба майбутнім дослідникам зважати), аналізуючи докритеріонівський період і стан зробленого в царині української літератури в Румунії, можна безоглядно, не боячись помилитися, твердити, що українського літературного процесу не існувало і що старше покоління наших письменників не закріпило за собою і в свідомості читачів існування повноцінної української художньої літератури в Румунії, хоч одні з них пізніше, ввійшовши в нормальне, омолоджене літературне життя, внесли свою частку, іноді досить вагому, в утвердженні нашого слова.

Я не хотів би, щоб читачі ловили мене на слові, мовляв, до 1979 року, тобто до часу заснування видавництва «Критеріон», де серед інших літератур національних меншин одразу знайшла собі помітне місце й українська, в Румунії нічого не

робилось, щоб налагодити випуск наших книг. Ні, спроби були й до того часу, але суть полягає в тому, що майже всі вони були спорадичні, випадкові, без належної, зі знанням справи, орієнтації, професіоналізму, коли хочете, і врівноваження літературних сил. До речі, останніх ще довгий час не вистачало, про що ми невдовзі переконаємось на конкретних прикладах. Та я маю на увазі насамперед систематичне видання україномовних авторів, з осмисленим жанровим збалансуванням і тематичним врівноваженням із плідним впливом на загальний літературний процес і залученням до цієї складної й чутливої справи всіх потенційно можливих і професійно кваліфікованих сил з усіх регіонів, де проживає українське населення. Гадаю, ці принципи чинні й зараз, адже всім гаразд відомо, що за останні роки, точніше, починаючи 1986-им, кількість виданих українських книг різко зменшилась, внаслідок чого майже повністю зникли деякі жанри й чимало авторів були витіснені за позалітературні межі. Але про це іншим разом.

І все ж таки трохи статистики. Між 1956 роком, коли появилася перша українська книжка в Румунії (до речі, вона не належить перу тутешніх авторів) і 1969 роком видано: 6 книг поезії, з яких одна колективна; 2 книжки короткої прози; 1 книжка літературного дослідження; 1 книжка фольклору; 1 книжка казок і 1 книжка поезії, критики, народної творчості. Тобто, протягом 14-ти років випущено 12 заголовків, з яких 9 авторських, решта колективні. Із наведеного числа авторських двоє з письменників випустили по дві збірки, а решта по одній. Зауважимо, що до загального числа заголовків не долучено переклади з румунської літератури, а також українсько-румунський і румунсько-український словники. Гадаю, читач сам зауважив, що в жанровому плані домінує поезія, вона становить половину всієї української видавничої продукції, у 3 рази перевищивши вагомість прози (2 заголовки). Решта жанрів представлені одним заголовком. А тепер погляньмо на динаміку нашої видавничої діяльності. Перша видана книга належить перу Івана Франка – «Коли ще звірі говорили», і появилася 1956 року. Очевидно, вона виходить із контексту тутешньої літератури, але факт, що саме нею видавці розпочали свою діяльність, відрадний. Вона повинна була зосередити на собі увагу малюків, які через десяток років включаться в наш літературний процес. На жаль, наступний рік не приніс нічого, і аж 1958 року Груя Стеліян Яцентюк, колишній студент Київського університету ім. Шевченка, викладач вузу, видає свою дипломну роботу «Емінеску», в якій

просліджує переклад поезії видатного румунського поета українською мовою. І все ж, праця виходить за межі суто художньої літератури. Першій «ластівці» судилось бути збірці оповідань Івана Федька – «По новому шляху», але ж знову через два роки після останньої, тобто 1960 року. Цю дату, очевидно, ми й повинні вважати початком української літератури в Румунії. Цього ж року появилася і перша збірка поезій, вона належить перу Оксани Мельничук і називається «Цвіте земля скарбами». Наступного року Юрій Павліш, молода на той час надія, друкує збірку поезії «У праці, пісні, в любові», а ще через рік та ж Оксана Мельничук видає другу свою збірку поезії «Слаблю життя». Наступною книжкою є збірка поезій Гаврила Ю. Клемпуша – «Моїй рідній Батьківщині співанки співаю» (1963 р.), а 1964 року той же Груя Стеліян Яцентюк видає збірку короткої прози «Колесо», появляється і перша колективна збірка «Серпень», куди упорядник Євген Мигайчук включив поезію, прозу, критику, народні пісні. Наступний рік приносить нам збірку байок Дениса Оніщука – «Полин і мед». Наступають три роки мовчання, які багатьох потенційних авторів віддалили від літератури, але й привели нові сили, щоб заявити про себе в колективній збірці «Ліричні струни» (упорядник – Є. Мигайчук), може, найвагомішій з усіх досі виданих збірок поезії. До речі, роль цієї збірки для дальшого розвитку нашої поезії ще не з'ясована, і ми сподіваємось невдовзі повернутись до неї, адже вона об'єднала найбільше число поетів, старших і молодших, хоч з незрозумілих нам причин декого обминула. Принаймні, хоч би плодового в подальшому Степана Ткачука. Останньою збіркою докритеріонівського періоду була «Народні співанки», упорядкована Іваном Ребошапою (1969 р.).

Кінчались 60-ті роки. Якщо оглянутись на них з висоти нинішнього дня, не важко запримітити, що вони були насамперед роками динамізації літератури, оновлення поетичного синтаксису і розширення культурних обріїв. Як в українській, так і в румунській літературах появилася чимало імен, які маяже революціонували поезію, із забуття було винесено на світ призабуті, а фактично замовчувані імена, поглибилось саме поняття літератури й розширилося її розуміння. Література готувалась до нового якісного ривка. А що ж у цьому контексті творилося з українською літературою в Румунії?

Очевидно, вона наснажувалась потенційно, назбирувалась у надрах, щоб невдовзі вирватись на світ мовби заново народженою. Але про це вже в наступній статті.

Ярема ОНИЩУК

ОСТАННІ ДНІ

ДО 35-РІЧЧЯ ВІД СМЕРТІ ПИСЬМЕННИКА ДЕНИСА ОНИЩУКА

Кожна людина, звичайно, знає коли народилася, де і як провела своє життя, але ніколи не знає (ніхто не знає!), коли і як умре. Смерть – неминуча, бо такий закон природи, йому підкоряється все, що живе на цьому світі. Все, що має початок, має і кінець.

Якщо про власне життя людина може писати, то про власну смерть це неможливо, бо ніхто не знає коли, де і як це станеться. Не міг цього знати ні Денис Оніщук.

Своє життя він описав у двох літературних творах: «В житті – як на широкій ниві» та «На шляху життя» (В-цтво «Книги – XXI», Україна, Чернівці, 2008). Коли він закінчив писати спогади, то уважав, що описав усе цікаве і варте уваги зі свого життя, бурхливого, як то буває, коли нестримні вітри женуть хвилі широкою нивою. Та, щоб життєва картина була повною, потрібно розповісти і про останній період його життя.

Денис Оніщук був веселої, оптимістичної вдачі, завжди старався бачити в житті його найкращі сторони, але в той же час звертав увагу і на негативні. Будучи вже в старшому віці, він усвідомлював, що колись доведеться умерти, але не задумувався над цим. Продовжував займатися літературою, господарськими справами, а, головне, приділяв багато уваги і часу своєму єдиному внукові Омелянові (Омелькові), якого дуже любив, і ця любов була взаємна. Пізніше, коли Омелян виріс і почав говорити, то не казав йому «дідо», а «дізю», як чув від домашніх, і це ще більше зблизило їх. Цим батько дуже гордився, бо це ще більш їх зблизило, хоч належали до різних поколінь, віддалених десятками років.

Роки минали, життя проходило, здавалося, нормально, своїм природним шляхом. Але, на жаль, це лиш так виглядало, бо підла скрита хвороба точила здоров'я батька, спочатку непомітно, а пізніше вже явно. Рідні і знайомі заперічували, що Денис Оніщук, бувший фізкультурник, який завжди вів здоровий спосіб життя, останнім часом сильно подався. І він це

заперічував, але, сміючись, заявляв, що це всього ознаки старості.

Але з часом хвороба підступно збила його з ніг, вклавши на лікарняне ліжко. Після аналізів вирок лікарів був жорстоким – Денис Оніщук тяжко хворий, а його хворобі нема ліку... Було це восени 1974 року. Батько продовжував лікуватися у Клузі, там і зустрів він Новий 1975 рік. Теж у лікарні зустрів 7-го січня свої 74 роковини, які відсвяткував з дружиною Олесею, зі мною і моєю дружиною Одаркою та деякими знайомими. Знаючи дійсність про немилосердну хворобу і про стан його здоров'я, тяжко було нам бажати «многая літ» та скорого одужання. Пізніше, коли батько повернувся з лікарні додому, я сфотографував його, ніхто тоді й не думав, що це була остання фотографія за життя Дениса Оніщука...

А батько продовжував жартувати і навіть старався морально підтримувати нас, казав, що хвороба тимчасова, що скоро він одужає, і все буде нормально. На жаль, ми ніколи не довідаємось, чи знав батько про невиліковність своєї хвороби, бо за порадою лікарів ніхто йому не казав правди.

Міжчасом, наскільки дозволяли сили, батько упорядковував свій літературний доробок, читав, писав до редакцій видавництв, переписувався із знайомими. Довкола нього завжди зберігалася оптимістична атмосфера. Як звичайно, приділяв багато уваги внукові Омелькові, який на той час вже був учнем у першому класі. Омелько хвалився дідові своїми успіхами – і мав чим, бо був одним з найліпших учнів класу, – декламував вірші і співав пісні, вивчені в школі, горнувся до дідуся і не думав, що скоро все залишиться тільки спогадом...

Час минав. Настала весна – остання для батька. Насільки дозволяли сили, батько проходжався по надвору, радувався весною, сонцем, запашним повітрям, часто за руку з Омельком, весь час щось розказуючи та пояснюючи йому.

Приємно було дивитися на них двох – представників двох різних, віддалених, але в той же час таких близьких поколінь, один з яких мав ціле життя попереду, а другому, на жаль, було суджено скоро віддалитися.

Це були останні дні життя Дениса Оніщука – гарні весняні сонячні дні...

Та роковий момент невблаганно наближався. Одного дня батько вже не зміг встати з ліжка, а невдовзі майже не міг говорити і погано чув. А для хворого це дуже тяжко, бо він ще свідомий, все розуміє, думає, хоче щось сказати, порозумітися з оточуючими, але не може. У таких стані одної днини батько більш поглядом і кволим рухом руки показав на чистий аркуш паперу і на олівець, які лежали на столі коло його ліжка. Моя мама зрозуміла, що він бажає, і подала їх батькові. Тремтячою рукою, пальцями, які ледве могли тримати олівець, він намагався щось написати, але, не маючи сили, зумів вивести тільки знак оклику – «!». Тоді ми не здогадалися, що батько мав на увазі – КІНЕЦЬ, СМЕРТЬ, яку вже, напевно, відчував, про що хотів нас повідомити. Після того рука опустилася, олівець випав, а очі прижмурилися. Тяжко дихав, серце билось чимраз слабше і слабше. На хвилину, розплющив очі, подивився у відчинене вікно, оглянув все навкруги, присутніх – маму Олесю, наймолодшу свою сестру Аврору (Рорку), і вкінці надовго зупинив погляд на мені. Напевно хотів побачити і Омелька, але він тоді був у школі. Це був останній, прощальний його погляд! Після цього його очі заплющилися, серце зупинилося, і душа Дениса Оніщука вилетіла з мученого тіла, в якому полум'я життя згасло назавжди... Це сталося ополудні 9-го травня 1975 року.

Крізь широковідчинене вікно разом із ароматами весняних квітів до кімнати вливались звуки військової фанфари, – святкували День Перемоги і саме тоді у місті покладали вінки в пам'ять героїв другої світової війни.

Такими були останні хвилини життя Дениса Оніщука. Помер він оточений своїми рідними.

Невдовзі прийшли зі школи моя дружина Одарка і його коханий внучок Омелько, який, отримавши сумну звістку, гірко розплакався, повторюючи: «Нема вже Дізя, ніколи вже не побачу його живим...».

Могила Дениса Оніщука і його дружини Олександри у місті Ґура Гуморулуй Сучавського повіту.

Кілька років пізніше, маючи у школі завдання написати оповідання про рідних осіб, Омелян написав дуже гарне і зворушливе оповідання про свого діда Дениса, яке дуже зворушило всіх, а вчителька похвалила його і поставила найвищу оцінку.

Похований батько на цвинтарі у місті Ґура Гуморулуй Сучавського повіту, спочиває на віки поруч із мамою, яка дожила до 93 років, і недалеко від своєї рідної землі, яку так дуже любив.

Відтоді минуло вже 35 років, але пам'ять про батька завжди житиме у нашій пам'яті.

Михайло ТРАЙСТА

МАРІЯ ЧУБІКА: ДЛЯ ДІТЕЙ І ПРО ДІТЕЙ

«Скільки праці,
Скільки серця
Автори приклали
І для тебе,
Любий внучку,
Книг надрукували».
Марія Чубіка

«Дитячий письменник – післанництво, Богом дане, писати для дітей – священна служба, що до неї треба вдягати ризи на себе...» – такі чудові слова про роль дитячого письменника сказала Катря Гриневичева на I-му з'їзді Об'єднання працівників дитячої літератури, що відбувся ще в 1946 році в Німеччині.

Книгу завжди вважали особливим педагогічним засобом у вихованні дітей. Серед педагогів XIX ст. була поширена думка, що дитяча книжка може бути визнана тільки тоді, коли навчатиме доброму і корисному. Цікава думка і відомого українського письменника Івана Франка, який у журналі «Друг» (1876 р.) зазначав, що для дітей слід писати твори, які збуджують розум, облагороджують почуття, будять одночасно розум і дух і становлять, таким чином, здоровий поживок для душі.

«Для дітей книжка має велике, інколи найважливіше значення: вона їх радість і горе, – зазначав О. Чепа, – книжка у відповідних умовах є чи не самим природним і значним засобом виховання, розвитку та освіти: вона якщо не створює із дитини людину, то допомагає їй стати такою».

Майже всі письменники, педагоги і про-

світителі вважали, на наш погляд, справедливо, що писати для дітей надзвичайно важко. Потрібно мати особливий талант писати про прості речі, на прості теми і при цьому доступно для дитячого розуміння.

Здається, що Марію Чубіку Господь Бог обдарував оцим особливим талантом – творити дитячу літературу, писати твори, які збуджують розум і дух, український дух дитини. Бо в її творах, як зізнається сама письменниця, діти «пізнають навколишній світ, вчать розуміти його, прислухаючись до співу пташок, дзюрчання вод, перешіптування трав і квітів, музики дощу, шуму буйного вітру, шурхотіння осіннього падаючого листа, спостерігаючи за грайливістю промінців ранкового сонця чи за плавбою хмаринок по безкрайому океані неба...». В творах Марії Чубіки діти зустрічаються з «різними життєвими ситуаціями, що виникають у стосунках з дорослими, друзями і колегами...». Герої її оповідань «переживають невдачі й тішаться здобутками».

Марія Чубіка присвятила своє життя «священній службі» ще з 1966 року, коли закінчила український педагогічний лицей в місті Сітеті, «вдягла ризи на себе» і вірно прослужила на просвітницькій ниві, виховуючи молоді покоління в українському дусі, засіваючи в душу своїх учнів любов до рідної мови, до рідного українського роду, до української культури.

Марія Чубіка розуміє дитячу психіку, саме тому вона переконана, що її твори допомо-

жуть дітям «краще розібратися у людських відносинах, навчитись цінувати материнську турботу і поважати батьківські повчання, шанувати свій народ і найцінніші його скарби: мову, звичаї і традиції».

Ще в 2002 році, коли появилася перша збірка поезій і оповідань для дітей Марії Чубіки «На крилах дитинства», Степан Ткачук писав у передмові: «Твори Марії Чубіки – маленькі шедеври, що ушасливають та примушують усміхатись читачів, незалежно від їхнього віку (...), зворушують, надихають і зцілюють духовно тих, хто читає їх».

Минулого року (2009) появилася друга збірка оповідань і казок для дітей Марії Чубіки «Дитинства очі волошкові», в якій так само, як і в першій, письменниця домагається закорінити в молоді серця віру в себе самих та велику довіру до школи і до вчителів.

Герої Чубічиних оповідань ніколи не забувають своїх вчителів: маленький Семенко з оповідання «Семенко», який не хоче йти додому, бо хоче зістатись сином виховательки, в якій немає хлопців, а тільки дівчата, «ставши учнем початкової школи, а потім гімназистом, кожного року на 8 березня приносив свій колишній виховательці букет квітів». Так само Дмитрик і Павлик з оповідання «Приємний сюрприз» разом зі своїми однокласниками підготовляють приємний сюрприз старенькому самотньому вчителю, який «сам стрічав весну, коли рожево-червоний цвіт прикрашав персикові гілки...».

Але й вчителі не забувають про своїх учнів, дбають, переживають і моляться Богу за них: «Я переживала за Світланку, яка залишилась в лікарні для аналізів, і молила Бога, щоб допоміг дівчині», – зізнається вчителька з оповідання «Врятований зір», яка разом зі своїми учнями іде аж до Клузу, щоби бути разом зі Світлан-

кою у вирішальний для неї момент, коли дівчинці лікар знімає пов'язку з очей. І в оповіданні «Дороги снігом замело» вчителька турбується про свого учня-першокласника: коли той простудився і захворів, вона відвідує його.

Оповідання Марії Чубіки – це уроки про любов до ближнього, про доброту душі, в яких майже завжди добро перемагає зло і все закінчується щасливо. Її герої – вчителі, викладачі, учні, односельчани, – всі разом, допомагають тим, хто знаходиться в біді, як це бачимо в оповіданні «Подаруй частину серця», в якому хворому на серце Петрику стараються допомогти його колеги. Під керівництвом добродушної викладачки музики вони готують спектакль, з яким виступають в рідному та у навколишніх селах, збираючи кошти для Петрика на операцію в Німеччині.

Чи в оповіданні «У рідному селі», в якому багато добрих людей висилають у сігетський банк гроші для Леночки, яку може врятувати тільки складна операція. В оповіданні «І проростуть зимою паростки любові» учні організовують виставку-продаж власних робіт, а зібрані кошти дарують стареньким німеччинам.

В деяких оповіданнях зустрічаємо і непослухняних «героїв», як Михайлик та його друзі, які без відома батьків вирушають «слідами відважних опришків», щоб віднайти скарб, який «горить» раз у рік – опівночі на Воскресіння Христове. Чи Михайлик з оповідання

«Не грайтесь з вогнем», який, бавлячись батьковою запальничкою, підпалює сіно в оборозі. Але зустрічаємо і героїв, які рятують від пожежі стару жінку з дитиною.

Марія Чубіка пише для дітей за покликом серця, вона розуміє дітей, вміє поринати у світ їхніх інтересів із спостережливістю, художнім чуттям мови і талантом може переноситися в їхні душі.

Іван АРДЕЛЯН**БАТЬКОВІ ОЧІ**

Сів
за стіл мовчання,
рубав доріжки почерез світло,
поміж вітрами,
покорені
батькові очі
зацвіли полями...

Хоч моя радість
була морозна
і дрижала душа,
я не зрозумів,
що в моїй крові
тоді
народилася смерть
і вічна тиша...

**В КОСМІЧНОМУ
ОКЕАНІ**

В ім'я сльози
тече річка сумна
через чорні хмари,
переходячи вогняний стовп.
Кам'яні хрести
тужать за молитвами,
наче зірка, насичена світлом,
що нагріває
душу, засніжену гріхами,
в космічному океані...

**РОЗКОЛОТЕ ОКО
ПРОВАЛЛЯ**

Тепер
у моєму сні
поміж вишнями
хлопці
не б'ються з кільцями світу,
а слухають спів душі
й простягаються у траві,
що виросла з серця батьків...

Поміж двома свічками
християни
тіні
стежать за хвостами комети,
що приносять
нещастя...

Поміж
відкритою й закритою книжкою

священики вітають
змагання молів
і кольорованих стрілок,
що б'ють
у розколоте око провалля...

*** * ***

Тужу за літом,
за часом,
що пах квітами,
за сонцем,
що горіло,
дрижачи на тіні наших поцілунків,
за червоним насінням,
що ховалося в твоїм ядрі,
за нашими тінями,
що ковзалися на траві,

за дятлами,
що компостували квітки
нашого сну,

за ангелами,
що запалювали
свічки на місяці,
коли відгук кусав шматки серця,

за літнім вітром,
що ранив душу,
граючися з нашими почуттями...

*** * ***

Мрії,
наче холод в кінці фрази,
всувались в моє життя
з полиці заповнених дум.
З піраміди льодової,
забутої на заході,
з якої лишилися
лише зуби,
зуби білі,
що жували сніг
на порозі горизонту...

*** * ***

Пташко,
ти не знаєш,
що в моїм серці
твій спів
мурує нове гніздо,
що душа твоя
лишається
із голими крилами,
наче тихий ангел,
на моє око...

Пташко,
ти бачиш,
що маю
багато запитань
для коханої,
тебе
й смерті...

Пташко,
ти лише співаєш,
і відступаєш,
щоб любов
здавалася б п'янством,
а смерть –
великою винагородою...

*** * ***

Молитви нагромаджуються
на цвинтарі,
на середині могил
з хрестами сірими
і зі свічками запаленими...
не в усіх течуть сльози
на літнє сіно,
скошене з примусу.
З моєї душі,
голодної
й голої
тече кров...
Хотів би
насищатися жаром
і, коли б запалився,
хотів би стрибати
полонинами неба
поміж зірками
разом із ангелами...

*** * ***

Мій побратиме,
чого говориш,
наче один тиран
із людським лицем,
що танцює в цвинтарі?..
За кілька днів
цей цвинтар кам'янистий
буде тріскати,
наче око неба.
і ти впадеш у вільний сон...
Під кігтями дива
мій син
не народжений,
наче тінь поганська,
проектує мене
на стіну небуття...

Павло РОМАНЮК**СВІТЛОТІНІ НА БРИЖАХ ОКЕАНУ МОЛИТВИ****5. – прибудеш**

до лиману заток проходження
відчини навстіж брами золоті
золотої пори:
молодості,
і квітів,
і вод,
і риб,
що океаном плавають ув тобі
гнучкими висотами,
потрійно, учетверо,
усемеро –
оббризканих суєтами –
кригами зору
зустрінь усе,
і ніщо з усього,
бо линеш,
пливеш на палубі потерчат
і сердець ненароджених дітей,
вміщених в пуп'янках пальців,
що пишуть епопеї
у зернині вітру –
на колонадах лазурного Пантеону

6. – прибудеш

золоте руно прозорості
прорубай льодяною кригою серця,
впадь на вінок пливучий,
в елементах Атлантиди
старці мовою мовлять
холодну молитву пінгвінів
чорніших за білі сніги

7. – можна райдуги пісню

в партитуру Моцарта вкласти
пори року Вівальді
по космосу розсіяти
щоб ангели з страху
пішли гратися в піджмурки
може і Бога ними розвеселити

білим плачем підсніжника
можна у серце атома
косо заглянуть
тільки таїну поета
не можна вгадати

8. – можна

весну веселу, красну,
косицю суцвіття містерії
за клинок замку вкласти
на спокій планеті,
можна з вітром погомоніти,
ще до заходу молитви,
можна сумом оповитись,
можна бігти
за ядром ракети,
можна свитою неба
і кужелем диму
фею приспати
– можна й неможливе
від ангола вкрасти
можна мовчати
і поетом клепсидри стати:
з раною в серці
плекати агати

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Павло ШОВКАЛЮК

ІЗ ЦИКЛУ «ПЕРША ЛЮБОВ» ЩЕ Й ДОСІ

Зазеленіла в світлі днина,
Та не лиш від весни пори:
Вся молодість у цьому винна,
Бо і забавами горить!

«Здобув» у пана я Богдана
Учнівський вечір – для всіх вас!
...Мене учила ж ти, кохана,
Як танцювати танго, вальс.

І розлітався на всю оселю
Від гармоніста класу спів...
Юнацьке ж наше: «Хмелю, хмелю,
Де ріс ти?» – знать, ніхто не вмів!

Судилось дню зазеленіти
У танцях тих і у піснях,
А нам обом – розмолодітись
І починають любові шлях.

Й крутилися ми (навколо очі?) –
Крутилась з нами вся земля.
У пам'яті моїй ще й досі
Незграбні кроки ніг болять!

НАШ ДІМ

Сьогодні я самий в кімнаті,
Не заспокоююся в сні, –
Мовчанням хочеться кричати:
«Чому ж самий я тут в ці дні?»

Твоє обличчя мені сниться
Й на килимку, що на стіні,
Чарівна виткана жар-птиця
Пригадує тебе мені.

І давня мудрість нас повчає:
«Не знаєш ти любові суть –
Твій дім не там, де проживаєш,
А там, де люблять і де ждуть!»

Юрій ПАВЛИШ

ІЗ ЦИКЛУ «ПОПІЛ І РОЗМАЙ»

* * *

Глибока тиша і висока,
Лиш гладити, немов любов.
Можливо через неї склока
Між небом і землею знов.

Нікому склоку ту не чути,
Вона – все тиша, квіт сердець.
І пише все нові статuti
Їм купідон, все молодець.

* * *

Аж смішно. Як? Статут любові,
Якщо в ній склоки ані в зуб,
Якщо ознаки в ній дубові,
Якщо вона тверда, як дуб?

Місяць з зірками... Етикетно
Пливе, можливо, й без мети.
Любов, хоч кажуть, непередметна,
Любить – не поле перейти...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

* * *

Вишу між небом і землею,
А промені – усі мої.
Готуються до ювілею
Мої космічні солов'ї.

Садити хочу незабудку
Для Незабудки днів, ночей,
Для інших, може, простолюди,
Для мене – всесвіт-ювілей.

* * *

Навкруг зі мною органели.
Значить, живу. Я, значить, скрізь.
Хор солов'їний *а капела*
Чи, може, тільки, вокаліз...

Значить, живу, значить, усюди
З тобою, Незабудко, я.
Давай помовчимо, бо й люди
Почути хочуть солов'я.

* * *

Земні ми двоє і космічні
У тиші й гомоні пори.
Життя, хоч кажуть, пересічне,
Воно для нас – ядро дори.

Нам жити, жити й знову жити,
Де б не були ми, тут чи там.
Учімся, Незабудко, вжити
Все, що життя дарує нам.

* * *

Паюймо в тиші горе-втіхи
Для нині, завтра й на всі дні,
Куди б з тобою я не їхав
І де б з тобою не сидів.

Ти наяву, немов уява,
І мов уява наяву, –
Всіх почуттів буйна заграва
І вічні роси у траві.

Михайло ВОЛОЩУК

МОЄ СЕЛО

Нові хати піднялись край толоки,
Дивлюся на них – яка же це краса,
А десь там в вербах гомонять потоки
Й кують зозулі на розквіті дня.

Це те село, в яким я народився,
Де вперш відчув я мамине добро,
Де в Божій церкві людяності вчився
І як годиться поважать село.

Село – це наче вікове сузір'я,
Народжене для спокою й краси,
Кожне село має своє безмір'я,
Що можна лиш з любов'ю перейти.

Я перейшов його, бо я умів любити
Мамин поріг, ворота, перелаз,
Я не схотів на енному поверсі жити
Та слухать десь не український джаз...

Вернувся, щоб йти батьківськими шляхами,
Стежиною, де вічна тишина,
Яка веде до сну моєї мами,
Щоб помолитися коло її хреста.

МАЛЕНЬКЕ СЕЛО

Маленьке село, але більше, як світ.
Прекрасне, як цвіт молодої любові,
Я в ньому живу, наче тисячу літ
Й кохаюсь в його солов'їній я мові.

Вкраїнське село, ще з далеких віків,
Ніхто їх початку, напевно, не знає,
Та все ж його перший незрівняний спів
Вкраїнською мовою дух повторяє.

Живе, як безсмертя, не знає кінця,
Не має від Бога наказ не старіти,
Його ця безсмертність і вічна краса
В синівській крові буде лиш молодіти.

Сади пахнуть медом, колоссям поля,
Як хочеться в ньому життя все прожити,

Із пригорщі матері випить вина,
І пісню вкраїнську всім серцем любити.

Бо вперш була пісня, а потім село,
Воно з її ласки й краси появилось.
Зійшла вона з неба, як дар, як тепло,
Щоб в мому селі мені ще краще жилося.

ПОГЛЯНЬ НА УКРАЇНУ, НЕГОСТИНО

Поглянь на Україну, Негостино,
Від всього серця щиро привітай,
Цілуй її руки вірно, безупинно,
Вона бо твоя мати, твій розмай.

Не зраджує ніколи своїх вірних,
Шукає світом всіх своїх дітей,
Шукає українців своїх гідних,
Щоб притулити до своїх грудей.

Це справжня мати – мати героїня,
Такої в світі цьому не знайдеш.
Ніколи не пропадеш, як проміння
Її у своє серце начерпнеш.

Шукайте її, любі негостинці,
Бо мова материнська кличе вас.
Без матері цієї, наодинці,
Ви сиротами будете весь час...

ЗІГНУВСЯ ГОРІХ

Зігнувся горіх від шалених вітрів,
Нагнув його час, як лозину,
Він вже не дає своїх щедрих плодів,
Не радує ними людину.

Старий вже, старий, як важка сивина,
Як жаль мені, друзі, старого.
Чогось плачуть мої і серце, й душа
На кожному кроці без нього.

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

СВАТАННЯ З ГАЧКОМ

Один марамороський легінь закохався у свою однокурсницю буковинку. Любов виявилася справжньою, міцною, і молоді випускники одного із яських факультетів вирішили одружитися.

Вихідці з села, обоє вважали за належне, що молодий піде просити руки своєї молоді в її батьків. Не із старостами, бо часи уже не ті, але з поклоном перед батьками, що виростили дівчину, котра стане його судженою.

Майбутній зять порозумівся з батьками нареченої, випили могорич, аж тут озивається бабуса молоді:

— А ти, хлопче, українець?

— Аякже, українець, хіба не бачите, що говорю по-українськи? — відповів спантелений марамороський легінь.

— Еге, — не здавалася недовірлива бабуса, — балакати кожний удасть, а підписатися по-українськи умієш?

Підписався і переконав бабусю, що він таки українець. Дістав її благословення.

Цей трафунок стався у буковинському селі Негостині, у справжньому українському селі, але багатенько років тому.

«A LA GUERRE COMME A LA GUERRE»

За столом у корчмі, за яким сидять троє хлопців, — регіт. Та що їх так розвеселило? Виявляється, вони читають «Смішну сторінку», шістнадцяту, з «Українського вісника». Коли доходять приміром до таких рядків «Проковтнув наш дід пілюлю/ Помолодів трохи,/ Та не для своєї жінки, / А вдови Явдохи» — хлопці аж за животи хапаються, кидають «перчені» репліки.

Про такий трафунок розповів мені у великодні дні негостинський приятель, а він почув його від давнього співробітника газети, марицейця

Миколи Курилюка. Бо у марицейській корчмі відбулася весела «сцена».

А мені, як «батькові» «Смішної сторінки», як сприйняти оцей трафунок? Радіти, чи жаліти? Радіти, що газету все ж таки читають, чи жаліти, що успіх мають насамперед не серйозні матеріали про наші болючі проблеми, а пікантні гумористичні вірші?

Дилема. Та раптом пригадався влучний французький вислів, введений у заголовку («на війні, як на війні»).

І напрошується тлумачення, яке впливає з реального стану речей у буковинському селі Марицеї: української школи у ньому немає, української церкви немає, української читальні немає. То хочби у корчмі чути рідне слово, вичитане з української газети.

Мудрі французи, що вигадали оте «на війні, як на війні».

І українці мудрі, бо і в них «на безриб'ї і рак риба».

ЧИМ НЕ ҐЕШЕФТ

Майнове розшарування поширилось і на царство заупокійних — цвинтарі. Це найбільше впадає у вічі на Провідну суботу, першу великодню, коли на гробах справляють поминки по покійних.

Колись ті, що перейшли у світ праведних, спочивали під скромними дерев'яними хрестами у головах, згодом заможніші почали ставити кам'яні (майстром таких хрестів, відомим на всю околицю, був мій тато, Ілько-муляр).

А тепер наче якийсь божевільний «вітер» повіяв над цвинтарним безмов'ям: дерев'яні хрести побачиш тільки на свіжих могилах, вони чекають близької заміни, навіть кам'яні (бетонні) виходять з моди. Натомість чимраз більше появляється мармурових надгробних «пам'ятників», чи хоч імітації з мозаїки. Та це вже не хрести, а масивні цокіли з вирізьбленими

портретами (у профіль чи анфас) покійників, з біблійними цитатами, чи панегіриками про тих, що відійшли у вічність.

Такий пишний мармуровий цокіль з бронзовими штахетами стоїть і поруч нашої сімейної гробниці. Його поставив своїй дружині мій добрий знайомий. Запитую, де виготовляють таке «диво». У Чернівцях, каже він. І хвалиться: у нас (тобто, у Румунії) він коштує удвічі дорожче, ніж у північно-буковинському місті.

Отже, у Чернівцях не тільки ковбаска і горілка дешевші, а навіть і смерть дешевша. Чим не ґешефт?

ЯК МІГ Я ПРОДАТИ «НАШ ГОЛОС» ЗА НІМЕЦЬКІ МАРКИ

У 90-ті роки, коли покійний нині поет Ілля Кожокар був першим головою Серетської сурівської організації, ми висилали йому з Бухареста наші публікації «Український вісник» і «Наш голос». На той час на них ще значилася ціна, майже символічна (5 леїв). Отже, продавець, здебільшого в особі голови чи секретаря організації, старався продати якнайбільше екземплярів, висилаючи виручені гроші до центрального СУРу, а решту роздати безплатно.

Ілля Кожокар вислав гроші справно, і я вихваляв його перед головою СУРу Степаном Ткачуком.

Та яке було моє здивування, коли, перебуваючи у Сереті і зайшовши до сурівського осідку (він тоді містився у невеликій комірчині), побачив на столі цілі купи наших публікацій. Виявляється, Ілля Кожокар вислав гроші з власної кишені. А на мій докір він відповів: «А що, я буду носитися по місту з газетами під пахвою і продавати їх, як Юзью Парізер?»

Хто такий був Юзью Парізер? Коли ми були учнями початкової школи, на вулицях міста можна було зустріти сина крамаря-єврея Юзя. Він народився недоумкуватим, і лікарі-психіатри порадили дати йому якусь заняття, наприклад, продавати газети. Тож Юзью дуже «серйозно» ставився до свого «ґешефту» і невимовно радів, коли хтось (звичайно, євреї) купував у нього пошарпану і зім'яту газету.

З репліки Іллі Кожокаря я збагнув, що «шукання покупців» і продаж наших публікацій для нього принизливі. Тоді я порадив йому просто роздавати їх безплатно через своїх учнів, яким він викладав українську мову у серетській школі, а якщо, скажімо, їм удасться продати, то хай ті лейчики залишають собі. Головне, щоби публікації не покривалися пилом у сурівському осідку. Наприклад, це найкраще робити у базарний день, у вівторок, на ринку, де можна зустріти немало потенційних читачів і де, крім того, продають свої товари жінки з прикордонних сіл Чернівецької області. Якщо їм роздати газети, вони понесуть їх додому і, таким чином, нас читатимуть і в Україні, — спокушував я неговірного і скептичного поета.

Не переконав, бо Ілля Кожокар тільки не-виразно хмикнув. Тоді я взяв 10-15 примірників останнього числа «Нашого голосу» і кажу йому: «Ходімо на ринок, я покажу тобі, як це робиться».

Пішли. Я почав роздавати журнал жінкам українкам, ті дивуються, радіють і дякують. Ілля недовіркою коситься на мене, усміхається під вус: «Дивись, який спритний!»

Та це ще не вінець мого практичного «уроку». Нараз бачу Вільгельма Мацнера (нині вже покійного), а з ним його брат Нусьо, котрий давно емігрував до Німеччини, і оце приїхав з дружиною німкеню у гості до рідних. Здоровкаємося, радіємо несподіваній зустрічі, як раптом Нусьо завбачив у мене «Наш голос».

«А ти що там маєш? Українську газету? Я не читав по-українськи, відколи поїхав до Німеччини! Давай сюди, заплачу тобі марками, скільки захочеш!»

Виймає гроші, пояснює по-німецьки дружині, хто я такий. Дарую йому «Наш голос» і переможно поглядаю на Іллю Кожокара, мовляв, видиш?

Зазначу, що Мацнери, хоча німецького походження, були (і є) водночас свідомими українцями, вчилися в українській школі. Віллі (Вільгельм) закінчив Серетську педагогічну школу, вчителював в українських селах, був членом Німецького Демократичного Форуму, і Союзу Українців Румунії.

П.С. Згодом прийшло офіційне розпорядження (позитивна дискримінація щодо меншин) роздавати публікації безплатно і поет Ілля Кожокар уже не вислав гроші з власної кишені.

Марія ЧУБІКА

ЛЮБОВ

(Повість)

(Продовження з № 160-182, 186-189)

Обнявшись, дочка і мати мовчки сиділи, забувши, що невблаганний час невинно продовжує свій лет. Жодна не хотіла порушити мовчанку.

В маминих обіймах дівчина знову відчула себе, як колись, в проминулому дитинстві. У маминих обіймах було тепло і спокійно!

Мамі пригадалися роки своєї молодості, коли у вільні хвилини, мов ластівка крилом своїх ластів'ят, обгортала донечок безмежною материнською любов'ю і ніжністю.

Вже будучи ученицями, часто сідали їй на коліна, просили, щоб вона їх голубила. Вечером із батьком співали українських пісень.

Тепер Сандра з ностальгією згадала ті вечори, те сімейне тепло, порозуміння і злагоду, які панували у їхньому домі. Грошей достатньо у них не було, зате був спокій і любов.

Про своє думала мати, пригортаючи до грудей вже дорослу дочку. Тепер, у ці хвилини збагнула, як давно не сиділа так із своїми дочками. Занята роботою, з якої поверталася пізновечором, втомлена, а можливо і гонитвою за матеріальними благами, незчулась як пролетіла юність дочок, як поволі почала тоншати та ниточка, яка прив'язувала їх до батьківського гнізда.

«Тепер ми матеріально забезпечені, майже все в нас є. Чому майже? А тому, що людина, поки живе, бажає все більше і більше, — думала ще молода гарна жінка. — Але вже досить!..»

Враз абсолютну тишу, в якій лише думки тихо-тихо блукали присмерками, обірвав лагідний голос матері:

— Знаєш, люба, що я надумала? — звернулася до Сандри.

— Якщо скажеш, то буду знати, — шепотом,

наче боячись сполохати щасливий момент, відповіла дівчина.

— Я негайно подам заяву на звільнення з роботи, хочу надолужити втрачений час, весь той час, коли не була разом з тобою і твоєю сестрою та не могла дарувати вам всю свою материнську ласку, любов і тепло. Бабуся буде нянчити своїх внуків, — продовжила мати.

— Насамперед ти повинна порадитися з батьком, а тоді вже приймати рішення, — аж розгубилася Сандра.

— При чім тут батько, — почули вони знайомий голос біля лавки. — Ви обидві хочете ночувати тут, у парку?

— Ходімо ж, бо час на місці не стоїть, — мовила Елла, наближаючись до них.

— За вами скучили Зореслава і Мар'ян, а бесіду продовжимо за столом, — додав батько.

Подались до машини, а невдовзі вже сиділи за столом ресторану, щоб відсвяткувати такий незабутній хвилюючий день.

Підняли тости за щасливе подружнє щастя Елли і Марію, за красуню Зориславу Зірку.

Мама повідомила про своє рішення звільнитися з роботи і просила не переконувати її передумати. Пізніше довго прощалася із сплячою внучкою і нарешті вирушила додому. Сандра поїхала з батьками...

Хутко мчали теплі літні дні, в яких дівчина разом із мамою чергували відпочинок і клопоти, особливо пов'язані з переселенням молодої сім'ї у нову квартиру, подаровану батьками.

На вступні іспити Сандра не з'явилася, хоча батьки наполягали не відкладати.

— Я відчуваю, що не підготувалася як слід. Не хочу «задніх пасти». За рік краще підготуюся — і буду між першими, — категорично заявила Сандра на докучання батьків, а через кілька днів поїхала на море.

Цього року осінь була квапливою, швидко витіснила останні літні дні і запанувала. Одного ще теплого осіннього дня Сандра ступила на звивисту доріжку, оточену деревами. Яблука, груші і сливи ховалися у жовтіючих листках, ніби берегли якусь таємницю.

На мить подумала, що, можливо, і цього року в її житті нічого не зміниться. Струснула головою, проганяючи цю думку і глянула вгору. З-поміж крон по-змовницькому їй підморгнуло сонце.

Рушила далі.

Над Міжгір'ям буки і ялиці спинались на-вспиньки і здивовано дивилися на дівчину, — не впізнавали, чи, може, не сподівались її повернення?

Дівчина ступила в царство присілка. Вартові відсалютували її прибуття лунким гавкотом.

Сандра допомогла батькові занести речі до хати і вже через мить була оточена діточками.

— Які ми раді, що Ви повернулися, пані вчителько! — повторювали діти водно.

На знайомому ганку появилася тітка Параска і, сплеснувши від радості, подалася в напрямі гурту.

— Моя дорога повернулася! — сказала і по-материнськи обняла дівчину.

Тепле почуття огорнуло серце дівчини. Вона відчула, як бринить її душа, наповнена радістю і щастям. Відчула, яким близьким стали для неї ці діти, люди, ґруні, сонце і навіть тутешнє небо.

А вдалині біліла маленька школа, чекаючи повернення дорогої учительки.

Згодом, відпровадивши батька, повернулася до кімнати, в якій відчула вже знайомий запах м'яти і чебрецю. Почала розкладати свої речі.

До неї підійшла тітка Параска:

— Ці листи прийшли після того, як ви покинули присілок, — сказала, простягаючи дівчині два конверти.

Листи й справді були адресовані їй, але почерк — незнайомий. Сандра із хвилюванням відчинила їх, перечитала. Писав Адріян.

Написане розтривожило її і пробудило заспане, ще таке хитке, невизріле почуття.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Лежала з відкритими очима не в силі думати про щось. На столі рівномірно цокав годинник. Цього вечора їй здавалось, що час пливе надто повільно. На хвилину заплющила очі і незчулася як заснула.

Новий день почала із фіззарядки, опісля — уроки в школі, де познайомилася із новою ученицею-першокласницею Анастасією. Після обіду разом із тіткою відвідали хворого старенького монаха. Він занедужав і в монастир прийшов молодий монах-українець із сусіднього села.

Так монотонно проходили дні, дівчина почала систематично готуватися до вступу на факультет. Бажаластатипедіатром, щоб і надалі допомагати дітям. Так спливали дні за днями, місяці за місяцями. Так минув навчальний рік і настав той день, коли вона попрощалася із тіткою Параскою і своїми учнями та подалася до великого університетського міста.

Розлука із дітьми, маленькою школою, жителями малого присілка не обійшлась без сліз...

Добре підготовлена, вірила в успіх, але іспит є іспитом, і хвилювання не обходить нікого.

Марію і Елла були першими, які принесли їй радісну звістку. Щиро раділа Сандра, але найщасливішими були її батьки, бо вона не просто поступила у вуз, а за результатами іспитів була другою на списку.

(Далі буде).

Михайло ТРАЙСТА

ЧАС РАНИ НЕ ГОЇТЬ

(Повість)

(Продовження з № 176-189)

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

«НА ЗЕМЛІ, ІНКОЛИ, ЧУДОВО...»

1.

„Notre Père qui ê tes aux Cieux
 Restezy Et nous nous resterons sur la terre
 Qui est quelquefois si jolie”
 (Jagues Prevert – «Pater noster»)¹

Прокинувся нагло. Ніби чиясь невидима рука раптово перетяла його незакінчений сон. І не будь-як, а величезними, холодно виблискуючими під місячним сяйвом ножицями, якими колись-то кроїла одяг для прекрасно-голих грішників, що після великого гріхопадіння покидали Еденський Сад, пустий і сумний, наче отруєне поцілунком жіночих уст яблуко. Так! Еденський Сад залишався позаду них, засуджений на вічні снігопади. Бо віттоді в ньому сніжить. Сніжить безперервно – і вдень, і вночі. Сніжить яблуневим цвітом, сніжить пухом кульбаби, сніжить пір'ям з крил архангелів – вічних сторожів Дерева пізнання, з плодів якого вкусивши, Людина-Бог могла б сказати собі: «Tat tvam asi!»², відповідаючи на питання, яке вона ж не поставить ніколи, хоч воно, це питання, існує, проситься на світ, бажає народитися і застигнути на устах Людини-Бога. Воно, гнітюче і важке, блукає сіро-вологими туманами її голої душі. Так, голої!.. Безмежно голої, бо невидима рука з величезними ножицями не викроїла одяг для душі Людини-Бога. Відтоді, досі і вівіки-віков Людина-Бог нестерпно мучиться, аби прикрити наготу своєї душі зів'ялим листям власних перевтомлених дум. Бо так було, так є і так буде!..

Перерваний сон залишив в його душі гірко-солодкий присмак плодів дикої черешні, які упали на змерзлу землю в середині лютого, або, що не ліпше, на гарячий пісок дикої пустелі, на якому можна зварити каву по-турецьки.

Та цього разу інша, не та з величезними,

холодно виблискуючими під місячним сяйвом ножицями, а, мабуть, дитяча невидима рука розмалювала його сон верхами ялиць – зеленими до болю, до сліз, під якими незграбними лініями начеркала осиротілу стареньку хатину, похилену від старості й негод, а, може, від чекання і туги за блудними синами, що забарились на весіллі в Кані Галилейській, де перевтомлений Христос з дитячою усмішкою на вустах безупинно перетворює воду на вино. Дубові двері старої хатини лебеділи молитву, сумну-пресумну, як небо осіннього дощового вечора. Він впізнав її, дідівську хатину з подвір'ям тихим і німим, яка стоїть, немов сліпий жебрак Вартимей серед шляху Єрихонського, і вікнами у безвість вдивляється. Стоїть, чекає блудників, які розбестились світами. Стоїть, мов та молитва вечірня, бо добре знає, що блудні сини повертаються завжди, коли в душі болить дитинство. Понад зеленими верхами ялиць та сама дитяча рука (не сумнівався цього разу) охрестила небо синім-пресинім кольором.

Пробудившись зі сну, побачив те саме охрещене синім-пресинім кольором небо, яке знову хтось помістив за ґрати.

Чому завжди хтось кладе небо за ґрати?!

Був надто перевтомлений, щоб шукати відповіді, та й навіщо вона йому?.. Вже здавна не шукав відповідей на питання, які останнім часом досить рідко народжувалися в його думках.

Заплющив очі і знову побачив стару хатину, але цього разу вже не осиротілу. Її дерев'яні двері розквітли дитячою усмішкою, а у вікнах віддзеркалювався клаптик веселого неба. На призьбі хатини – постать бабусі Катерини в білій сорочці пряде кужіль повісма, а серед подвір'я – постать дідуся Панаса. Звідкись, з глибоких міжгірських долин, чи, може, з глибини загублених в дитинстві спогадів доносилося до його вух іржання коней. Крізь старі, закурені і почорнілі від снігів, дощів та вітру драниці хатини піднімалися до неба тихою молитвою десятки димових рук. І всеж таки, в цій патріархальній картині бракувала маленька, зодіта в білу сорочину постать.

О ви, постаті!.. Святі і милі до болю, до сліз. Загублені, забуті... Знайдені, знову загублені і знову знайдені, коли поранена тугою душа прагне обвитися вами, як вишитим материнською рукою рушником.

Зажмурих очі до болю, і так завмер, аж поки стара хатина перетворилася на великий срібний місяць, який, мов гуцульський серп, сховався з-за вершків ялиць, що перекидалися в намогильні похилені хрести.

Відкрив очі, надіючись, що не побачить небо поміщеним за ґрати, але ґрати знаходились на тому самому місці, мов важке прокляття, яке віддаляло його від неба.

Його страшенно мучила спрага, всередині пекло, ніби жару наївся, голова йшла обертом, а до того ще й хтось помістив небо за ґрати!

Пригадав собі, як минулого вечора вдвох з молдованином, з яким два роки тому жив у покинутих машинах неподалік автостради «Via Sempione», випили дві пляшки віскі «Джек Деніелс». Ще пригадав собі, що його заарештували карабінери за те, що кулачив цигарковий автомат, який вперто не хотів приймати його пом'яту, брудну банкноту.

Посміхнувся байдуже, переконаний, що до обіду його відпустять, а до вечора знову буде п'яним.

Напроти нього на вимурованій з цеглин, пофарбованих в зелений колір, призьбі, що в арештантській камері служила ліжком, сиділа дівчина, яка з гірко-сумною усмішкою теж дивилася крізь ґрати на небо. Цнотливий вигляд дівчини зраджував щирість і скромну простоту її непорочної (здавалось йому) душі. В ній було щось заспокоїливе, тихе, щось, що нагадувало замріяні хмарини, що плывуть однаково як понад високими кичерами, так і понад бездонними прірвами.

Десь бачив її, а де?.. Не міг пригадати.

В протилежному кутку камери на такій же призьбі хропів середнього віку мужчина з поголеною головою і з глибоким шрамом, що проборозвив його ліву щоку від вуха до куточка вуст.

Нехотячи, невинно посміхнувся дівчині, але вона не відповіла йому усмішкою, як це природно мало б трапитись, а продовжувала дивитись на небо глибоким, важким поглядом. Гірко-сумна усмішка зникла з її вуст.

І все-таки, десь він бачив її!..

А, може, й не бачив ніколи цю гарну з сіро-

синіми очима і прозорим поглядом дівчину, яка з'явилась перед ним, мов ангел з сизого туману. Може, вона тільки в його уяві, а не в дійсності сидить перед ним...

Та ні, вона дійсна! І він десь бачив її, та не мало ніякого значення пригадувати де і коли. Погляд дівчини приколювався його перевтомлену душу, заспокоював. Йому було досить милуватись нею, відчувати її ангельську, виниклу із сизого туману, присутність.

Скрип залізних дверей розколов дрімучу тишу. Молодий карабінер увів рудого, високого, широкоплечого мужчину, який буркнув щось подібне на «добридень» і поплентався до призьби, на якій сидів, підібгавши під себе одну ногу, пробуджений скрипом дверей арештант з поголеною головою. Почали перешіптуватись між собою, але він розумів кожне їхнє слово. Розмовляли російською, яку він знав досить добре.

Перестав думати про дівчину і почав уважно прислуховуватись до розмови росіян. Не важко було зрозуміти, що це члени кримінальної банди, переслідувані людьми якогось Яковича, мабуть, ватажка іншої банди, і що вони самі спровокували свій арешт – перший, той, що з поголеною головою, розпочав бійку з французькими мотоциклістами, а другий вдав, що хоче вкрати машину з-перед готелю «Novara» після того, як заховав портфель з «бабками» у лівому вусі Святого Карла. Не зміг здати собі справу, що таке «бабки», як і не знав, хто такий Святий Карло, тому і перестав прислуховуватись до їхньої розмови.

Карабінери відпустили його, навіть не спитавши нічого, а разом з ним і дівчину із сіро-синіми очима. Тільки тоді, як побачив небо без ґратів, здогадався, звідки знає її – це була проститутка з-перед готелю «La Roccia».

– Блудниці і пияки увійдуть першими в Царство Небесне, – посміхнувся, дивлячись на небо, а небо посміхнулося йому.

(Далі буде).

.....
¹ «Отче наш, сущий на небесах,
 Залишайся, де Ти є,
 А ми залишимось тут, на землі,
 Бо на землі інколи чудово...».

(Жак Преввер «Отче наш»,
 переклад українською М. Трайсти)

² «Tat tvam asi» – «То ти єси», «Ти – одне з тим» (санскрит).

Лариса ЯКОБЧУК БЕВКА

ГОЛИЙ

(Легенда)

Жив був у нашому краї один чоловік, що займався мисливством. Дали пани рушницю, навчили, як потрібно справуватись із нею та поставили берегти від браконєрів дичину в горах. А коли панам бажалось, мисливець приносив і їм дичини.

Той мисливець мав велику прихильність до цього заняття. Ніколи не вертався з лісу із порожніми руками чи з порожньою торбиною.

Якось мандруючи горами та лісами, натрапив на один темний та глухий ізвір. А звідти чує голоси, але не такі, як людські. Ті подобали на галас, крик, гвалт. Заліз в «чагун» ізвору, а там – чудо! – два чорти. Чорти, як чорти, із ріжками та хвостиками, сварилися, аж іскри їм вилітали із холяв. Мисливець не злякався, адже він не нинішній лісоходець, підійшов позаду крикливих чортів та закричав і він. Закричав так, аби його почули:

– Мой, хвостаті! А ште вам не до вподоби? Чому вадитеса? Чому пужате маржину?

Здивовані чорти завмерли на мить, після чого почали плакатися:

– Ади! – заадидав той, що видавав себе старшим. – Ади! Не можемо си поділити... Лишив няньо спадщину, та не можемо поділитися!

– Но! – закричав і менший чорт. Но! Лишив старий нам у спадщину один корбач. Один, а не два! Один, а нас – два! Одним корбачем не можемо си поділити.

– Мой, хвостаті! Але дурні ви! – засміявся мисливець. А што то за корбач? Золотий, срібельний? Што два брата вадитеса та са хочете і бити над пустим батіжком? Таких корбачу доста всюди на ярмарках. Навіть і діди плетут такі корбачі. Мой! Бо дурний пуп вас хрестив!

– Айбо, чоловіче! Сес корбач не хоть-який! Не такий, як сі думаєш, чоловіче! Сес корбач коштує маєток! Коли хочеш, аби ти си ісповнило діло, трісни ним, а воно так вчиниться диво! Шо хочеш, то станетси. Все маєш перед собою! – пояснив менший чортисько.

Ну? Як поділити? Старший вимагав, що той корбач припадає йому. Бо він старший син. А той менший собі, що корбач повинен бути йому, меншому, слабшому...

Подумав, подумав мисливець, та до решти знайшов штуkenцію, якою мав втихомирити братів-

чортів, поділити їх майном у спадщину. Закричав на чортів:

– Слухайте на мене, рогаті! Можете бути ви чортами... мені туй ані Белзибуб не прокаторит! Я туй прокаторю, а не ви! Пообіцяйте, што не бете пужати маржину, та вас поділю, што бете вдячні! По-братськи! Шляк най вас трафит!

Погодились чорти, присягли на рушниці мисливця. Приказав їм аби вилізли біжком-біжком на гору, аж на вершину, та звідти аби слухали уважно. Коли трісне корбачем, аби однодуш прибігли до мисливця. Тому, що прибіжить першим, і припаде корбач.

Пропали чорти та видряпалися на вершечок гори. Коли побачив мисливець, що вертається на вершечку, ляснув батоном. Ляснув та наказав батогові, аби перетворив чортів у кам'яні стовпи. За мить мисливець глипнув на вершечок гори, а там – два стовпи-камені блищать, що видно аж у долину і далеко полонинами. Відтоді та гора називається Стовпище, сьогодні Стовбишся. І сьогодні на вершині Стовбишся видніються кам'яні, мохом оброслі копиці.

Вдячний справою, мисливець прийшов додому. Не кажучи нікому нічого, передав рушницю панам.

«Носив рушницю досить на плечах. Хай відпочине і рушниця». Відтоді мав жити та бувати, від корбача, від батого. Відтоді не розлучався з батогом – із ним ходив, із ним і спав. Бувало, трісне в батіг, закомандує, а там чого хочеш! І дичини, якої захотів. Хапне за вухо, та до города дичину. Схопить за роги, та в город, або у хлів.

Чудо про мисливця пішло краєм, як солома вітром завіяна. І жінка мисливця стала несамовитою. Не знала, що сталося із чоловіком. Знала та відала про його прихильність до мисливства та до риболовства. Але, таке чудо!? Дичина сама лізла та скавувала або ревіла під воротами... Візьме за вухо – та у хлів... Такого щось не чула і не бачила його жінка. Вертіла та крутила жінка мисливця, аби висказав тайну його чудації.

Даремно. Мисливець ані «пис» про корбач та його чудацію. Айбо, чорт не спить.

Мисливцева жінка мала і одного любка. Обоє судили та судили, яким способом дізнатися про чудо мисливця. До решти, примислили. Біда не спить! Горілка! Оковидка!

Підхмелили мисливця, а той висказав та виявив тайну... Відкрив очарування корбача, розтайнив очарування того батого. До решти, вікрали батіжок від мисливця. Перше, що зробила жінка, ляснула та наказала батогові, аби її чоловік перетворився у пса. Наказ за мить і виповнився. Чоловік-мисливець перетворився в пса. Скочив пес із лужки на тік, та

почав скавувати, наче голоден, сумний.

Пес, як пси. Такий, як полонинський, як вівчарський пес. Здоровенний, білий. Коли його уздріли жінка із любком, трохи збентежені закликали пса: «Білашко! Білашко!». Поставили псові ім'я Білашко.

«Гі, Білашко! На, Білашко! Тє, Білашко!» – почали кричати на пса, а нарешті вигнали пса на город...

Але Білашко не був таким псом, як інші пси, був розумний, розсудливий, прекрасний сторож домівства. Що замислила жінка? Жінка, але не сама, а разом із любком. Задумались над тим, що пес Білашко – то не пес. Що воно так вчинено, аби він служив псом. А насправді, Білашко – не пес, а чоловік. Мисливець. Батько діточок. Свідок жіночого беззаконія. Отже, скрутне діло, якого потрібно було позбутися якнайскоріше. Віддалити Білашка із домівства. Задумали та придумали...

Кинула жінка Білашкові жменю костей. «Най жрет! Та са задавить! Амінь!» – хвалилася жінка любкові. Білашко, наче зачарований, гриз гомілки без небезпеки. Побачивши, що Білашко не гине, не давиться, схопила котелик із окропом та попарила Білашка. Так злила пса та попарила його, що й шерсть облізла із нього. Зістався Білашко голий, як гарбуз. Попарений. Але і тепер не здох. Хворий, нещасний, бідний пес не відходив від житла. Віддалився трохи від господарки та звідти стежив, що і як діється біля хати.

Не раз бачив та чув своїх діточок плачучи, просячи їсти, або благаючи мамку та «батька», аби їх не били, аби їх не проганяли із дому. Навіть із псом ночували діти під дільницею, там, де Білашко злабузив собі лігвище та притулок. Білашко гадкував діточок, грів їх тоді, коли спали біля нього. А діточки взаміну відкрадали із дому їсточки та носили голодному та хворому псові в лігво під дільницею. Діточки перейменовували пса. Дали йому ім'я Голий. Отже, Голий, а не Білашко.

І так жінка та любко не були вдячні. Відали, що пес живе та ще й не так далеко від їхньої хати. Але і пес Голий не здихав. Наче чарами оборонений, виліковувався, бачучи очима. Це диво здивувало і жінку, і її любка. І тоді, коли ближівся Голий до хати, до города, ганяли пса камінням та кричали на пса, що і сусіди дивувалися. До решти, пішов пес, пішов Голий у світ.

Пішов полонинами туди, куди проходжувався молодим парубком, коли був і мисливцем.

Прийшов пес на одну полонину, на одну стаю, де давніше, коли був мисливцем, його приймали на нічліг та давали їсти. Приплентався до ватри, а там присів перед колиби на припічок, на поріг під стріху, як робив

давніше. Запримітив ватаг – чужа кутюга. Не знаючи і не відаючи про нього нічого, ані як його кликати, ватаг закричав на нього:

– Голяку! Голий!

Зблизився Голий до ватага та жалко заскуглив, приглядаючись із доблестю йому в очі. Коли приглянувся ватаг на пса, на його чудну та химерну форму, поміркував та зауважив, що той пес не хоч-який пес. Що та кутюга, дорога кутюга, школена собака... Не відганяв Голого від колиби. Навпаки, нагодував пса та наказав, як чоловікові, як вівчареві, сидіти та пазити колибу та стійло. «Труп котюжий, а розум чоловічий», – подумав ватаг.

Прийшла стая, прийшли і собаки. Не пізнаючи «гостя», собаки та вівчарі розпочали галас на Голого. Відганяли чудатого пса геть від стаї. Айбо ватаг заборонив їм збиткуватися із пса.

Незабаром, коли Голий темедився, вилизав обпарені рани, взяли і його із ботеем в поле. І вівчарі запримітили, що Голий має два «строї» – один собачий, а інший чоловічеський. До решти, Голий представляв спокій на полонині. Спокій проти звірів...

Напередодні одного осіннього свята забажали вівчарі та пішли в село трохи погуляти. Залишили стаю та ватру на увагу та сторож Голого. Ну! І ботей на ту ніч був загороджений у кошарі.

Серед ночі на ватру та до кошари надбігли вовки. Не один, ані два. Була їх згряя. Напали на стійло, розігнали собак по краях стійла.

Навіть пошкрябали зо двох собак. Галас, страх! Але Голого не могли ані прогнати, ані зловити. Самий, Голий зістався воювати із вовками. Вовки – мудра звірина. Пара їх гналася за собаками, відганяючи їх від стаї, а інші прорилися в кошару та давай шкрябати овечок. Разом із вовками до кошари прошився і Голий. Страшна халеп! Вовки, замислені чудатим псом, згубили хить, стинати овець, Гналися за Голим. На зорях тривога на стійлі втихла. Незабаром прийшли і пастухи на ватру. Як прийшли, мали що бачити! Скільки овечок порізані вовками. Але і вовки мертві, порізані Голим, лежали рядом поза кошарою так, аби не пужали худобу. Біля вовків, як довірливий сторож, лежав Голий. А коли прийшли вівчарі, заскеглив, наче говором звістив нещастя, що сталося на ватрі тієї ночі.

До решти, за кожну стяту овечку ватаг отримав іншу овечку. Доповнили ботей платою за вовчі шкури, що їх продали панам із Відні.

Записала 1989 року
від тітки Катерини (1924 р. н.)

Віргілій РИЦЬКО

В ПРИРОДНІЙ ТИШІ

(Оповідання)

Жнива. Легкий вітер коливає ниву, тішачись багатим урожаєм. Хвилі біжать аж до дороги, де пшеничні колоски кланяються перехожим. А над розхвильованим жовтим морем – невгамовна пісня жайворонка.

– Чомусь особливо люблю оце поле, – порушив тишу Іванко. – Задивляюся на нього ще відколи був малим. Звідси нашу хату видно, а з хати видно поле. Навіть уночі іноді підійду до вікна і дивлюсь, дивлюсь... Мені з дитинства подобалося поле під місяцем. Притягувало мене, як магніт.

– Кожного щось приваблює. Воно ж кому що подобається, – каже дядько Петро, пускаючи з носа дим у руді вуси. – Тобі – оце поле, а мені – липовий ліс за Великою горою. Ну що, здавалося б, я в тому лісі знайшов! А точніше сказати – загубив! А іноді аж засумую, коли довго там не буваю. Піду, постою. Душею відпочину...

Вони віддалились від решти молоді. За цілий день чимало золотистої пшениці скошили. Тяжка робота втомила їх. Їм потрібна була тиша, щоб освіжити свої сили. Вечоріло.

Благодійний відпочинок знайшли в лісовій свіжості. Це була дійсність, описана дядьком Петром. Звиклий до лісу, він розвів вогнище, яке розігнало сутінки, що поволі спускалися. Вогонь підкидав іскри до неба.

Вони були дуже втомлені. Це не був звичайний день. Не було тут, як завжди, веселих жартів і вибухів реготу. Іванко ламав на дрібні тріски суху ліщину і кидав у вогонь. Червонисті язички полум'я гралися між собою, насакували один на одного, падали, розбігалися, а молоді косарі невіддивно дивилися на них. Вони дивилися на багаття, як, може, колись дивилися їхні предки після полювання на лісову дичину. Може, й вони зупинялися під тими самими деревами на відпочинок. Розкладали багаття, готували смачну вечерю із впольованої дичі. Вечеря була смачніша, коли її мочили добрим вином. Вино розв'язувало язички і добавляло спритності фантазувати, що сприяло мисливським жартівливим оповіданням.

Над темнотою лісу з'явилася смуга слабкого світла. Зійшов місяць, де-не-де в небі золотенькими краплинками мерехтіли зорі, вітру не було, і синюватий дим тягнувся від вогнища просто у зеніт.

Хтось із хлопців приніс гітару і подав Іванкові:

– Заграй хоч трохи!

– Заміни пісню жайворонка струнними звуками, – сказав дядько Петро.

Іванко взяв гітару і знову задивився на багаття. Наче чекав його згоди. Потім пальцями лівої руки охопив гриф, а правою торкнувся струн...

Він був у селі найкращим музикантом. Йому підкорялися багато інструментів: скрипка, мандоліна, гітара і навіть гармошка. Підкорялися його таланту, як слухняна дитина пікоряється батькові. Він досконало і бездоганно грав на цих інструментах. Цим даром наділила його сама природа. Це його надзвичайне майно. І того вечора він ще раз доказав це, перевершив самого себе. Розмова гітарних струн була незвичайною, нечуваною, зачаровуючою.

Коли гітара замовкла, якусь хвилину стояла німа тиша, потім всі заплескали в долоні.

– Під щасливою зіркою народився ти! – захоплено вигукнув Митя.

Іванко повернув гітару і влігся під стару липу. Настала тишина. Місяць освічував темно-синє небо. Іванко заснув. А місяць плив низько над лісом, і темні хмари наближались до нього, обіймали його, наче хотіли забрати з собою, а він випрочувався з їхніх обіймів і далі плив своєю дорогою. Іванку снилося, що він пливе в обіймах м'яких, пухнастих хмар до зір, наче старається знайти серед них ту щасливу, під якою народився.

І я дивився на зорі, намагаючись відгадати, під котрою з них народився Іванко. «А моя котра? – думав. – Ота! Чи ота! Щаслива? Чи нещаслива?». Ідесь ввишині, аж там, під зорями все ще дзвеніли Іванкові струни...

Ніч чекала зміни. На обрії забарялося небо. Визирнуло блискуче сонце. Його проміння пестили обличчя відпочиваючих в лісовій благодійній тиші. Хлопці швидко прокидалися зі сну. Я залишився незадоволений, бо так і не зміг вгледіти свою щасливу зірку.

Почувся лагідний голос дядька Петра:

– Настав новий день. До роботи, хлопці!

Із пісенної народної скарбниці
Південної Буковини

Цвіте чебрик, цвіте чебрик

Помірно, плавно

Цвіте чебрик, цвіте чебрик,
Бо коріння має.
Хто розлуки та й не знає,
Той горя не має.

Куда йду я, куда їду,
Та все гадку маю.
Втратила я миленького,
Вже й'го не спіймаю.

Як я собі нагадаю,
Кого я любила,
То так мені білим личком
Сльоза си котила.

Та хоч, може, і спіймаю,
Та вже не такого,
Не пригорне, не пристане
До серденька мого.

Ой нависли чорні хмари,
Нависли, нависли.
Не вийдеш ти, мій миленький,
Ніколи із мислі.

Ой у моїм подвір'єчку
Зелененька рутка.
Нема мого миленького,
Лиш за него чутка.

Вже й сорочку вишила-м ти
Червоненьков нитков.
Вже м'ні очі си вдивили,
А тебе не видко.

Ой у саду у садочку
Барвінок си стели.
Бідна ж моя головочко,
Мій милий си жени.

Нема мого миленького,
Нема мої квітки,
Пішла би-м й'го візирати,
Та не знаю звідки.

Подав Іван КІДЕЩУК

Комп'ютерний набір нот
Василя ЛУЦАКА

Дитячі сторінки

Федір СОПКО

ДУБОВІ ГІЛКИ

(Продовження з № 188-189)

Ранком сонечко знову пробудило їх.

Петрик, хоч був досить втомлений, вдавав з себе жвавого, як личить справжньому господареві.

Коли снідали, задзвонив телефон. Петрик почув у трубці голос матері.

— Мамо, мамо! — гукнув радісно, — Я так тужу за вами, де нянько?

— Уже пішов на роботу, але наказував передати, що цілує тебе міцно-міцно.

— Мамо, я був у полі, де ми збирали сіно, і вдома допомагаю дідусеві й бабусі.

— Молодець, синку! Будь чемний і слухай їх!

— Мамо, коли повертаєтесь додому?

— Гадаю, що на Святий вечір, Петрику.

Ярина ще поговорила трохи зі своїми батьком та матір'ю.

Незабаром надійшов вуйко Іван, старший брат Ярини, який після одруження жив у сусідньому селі. Прийшов возом, в нього були гарні коні.

— Ну, як життя, сину? — запитав його дід Юра.

— Та що казати, няню?... Погано. Ось думаю і я податись кудись на заробітки, — поскаржився Іван. Після короткої мовчанки добавив: — Що будемо робити? Їдемо по сіно?

— Їдемо, ще зісталися два пласти.

Взяли все необхідне, посадили Петрика на віз і рушили в поле.

— Вуйку, дідо розповідав мені про наших предків, про слов'янські племена.

— Так, Петрику, і мені також розповідав, коли я був маленьким, а опісля я підріс — і сам прочитав багато цікавого. Нам всім треба знати історію роду-племени, із якого тягнеться наше

коріння, бо людина без коріння, як дерево, засохне, загине.

— Я слухаю дідусеві оповіді, вуйку, бо вони дуже цікаві, а коли підросту, теж буду багато читати.

Петрик з нетерпінням чекав вечора.

Повість третя

— Як я тобі казав, слов'янські племена почали жити досить добре в Києві і довкола нього. Але, все ж таки, вони не були об'єднані, траплялось навіть нападали одні на інших, особливо ті, які жили подальше від Києва. Кочові племена, користуючись роздробленістю слов'ян, легко завойовували їхню територію, примушували платити їм данину, а тих, котрі відмовлялись, убивали, інші втікали у гори. Та й кочовики часто воювали поміж собою, тож слов'янам нарешті вдалось вигнати їх зі своїх територій.

— Дідусю, а звідки появилися всі ці племена, раз їх було так багато.

— Здається, що всі мають один корінь, — індо-європейський, чи бозна який. Про слов'ян писали ще грецькі та візантійські філософи. Так ми знаємо, що було кілька слов'янських племен: поляни, древляни, сіверці, родимичі та інші. Всі жили групами-племенами, мали своє керівництво, але всі ці племена створювали одну державу — Русь, або Київську Русь, займаючи великі території.

— А чому її так називали? — запитав Петрик.

— Здається, що цю територію називали ще державою річок, а на древньоруській мові на річку казали «руса», тож і тепер всі кажуть, що ми руські. Ці племена і були предками українців.

(Далі буде).

Дитячі сторінки

Олекса БЕВКА

ВОВК ТА БІЛКА

(Казочка)

Після цілонічного полювання забіг вовчисько в ліс і ліг під старою ялиною трохи відпочити. А на дереві гралася горіхом маленька білка.

Вовк слухав та приглядався вгору. Нагнівала його весела білка.

Що зробиш? Збитошна тваринка не те, щоб перелякалася грізного вовка та зeszла з його очей, а навпаки! Спочила раз понад вовком, пурхнула вдруге, а потім аж понад його хребтиною всілась і помахала хвостиком перед його мордою.

Раптом хапнув вовк білку за хвіст. Не мав на думці вкусити білку, або з'їсти її. Був ситий після вдалого полювання. Проте хотів трохи налякати шибеницю і проричав до неї:

— Ну, непосидо, тепер можеш попрощатися зі світом, бо я тебе з'їм! Не будеш ти веселитися та скакати над вовковою головою. Навчу я тебе, як вовка дратувати!

Бідна перелякана білка почала благати:

— Пустити мене, вельможний вовче! Ти не знаєш жарту? Яка тобі користь із бідної білки? Біляче м'ясо тверде, сухе... Лиш хребці! І тобі не до смаку, і мені хочеться ще пожити, погратися, пожартувати.

— А то я не чую й не розумію! — загарчав вовк. — Ви, білки, пусті сотворіння, а я — шляхетного роду, сильний, сміливий, розумний, але не веселий. І жартувати не можу. А чому це так?!

— Я тобі відкрию таємницю, скажу чому так є, лишень відпусти мене. Не можу говорити із хвостиком в твоїх зубах, — відповіла білка.

Подумав собі вовк:

«От прийшов момент дізнатися про тайну нашого вовчого роду. Чому ми не веселі? Чому не вміємо жартувати?», і відпустив білку.

Рада білка скочила на дерево і звідти гукає вовкові:

— Ми, білки, вовче, тому веселі та грайливі, бо не чинимо лиха нікому, радуєм людей, смішимо діточок. Наша совість чиста. А ви, вовки, тому завжди розгнівані, бо ви нікому ніколи не зробили добра, ваша совість вовча гризе вас, гризе ваші душі та не дозволяє вам пізнати радість.

Олена ПЧІЛКА

ВЕСНЯНА ПІСЕНЬКА

Весна-чарівниця,
Неначе цариця,
Наказ свій послала,
Щоб краса вставала
І проліски, й травка,
Й зелена муравка,
І кульбаба рясна,
І фіалка ясна —
Всі квіти весняні,
Веселі, кохані
З-під листя виходять.
Голівки підводять
Од сну зимового
До сонця ясного!
Ті квіти дрібненькі,
Мов діти маленькі.
Розбіглися в гаї,
Я їх позбираю
В пучечок до купки —
Для мам-голубки.

Галина МОГИЛЬНИЦЬКА

СИДИТЬ ВЕСНА НА ГІЛОЦЦІ

Сидить весна на гілочці
Та й гойдається.
Хто не йде стежинкою,
Зупиняється:
— Подивіться, людоньки,
На галузочці
Гойдається Веснонька
В синій блузочці.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло ТРАЙСТА

ЖОДНЕ ДИВО НЕ ТРИВАЄ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ДНІВ

(Із народного гумору)

Штефко Васишин любив часто-густо підхмелитись. Та що я верзу – підхмелитись... Впиватись, як свиня, любив!

Та й чи не гріх бідну та скромну худобину рівняти до Штефкової бридкої, п'яної пикі?..

Хоча, що правда, то правда, свиня любить порозважатись трохи у болоті, вибрикуючи ногами, видно така вже в неї Богом дана натура, після чого завжди іде вихропитись на суху та чисту соломку. А Штефко зараз чи не кожного вечора, повертаючись з корчми додому, як впаде в болото серед вулиці, так і заночує.

Та що кому до того?..

Нікому! Хіба Сидоровому Таркові, який кілька разів на ніч обережно підходить до п'яного Штефка і, піднімаючи задню лапу, над його головою намагається накрити Штефкові зажмурені очі, заступаючи від срібно-блискучого місячного сяйва. Бач собака собакою, а душа в неї милостива.

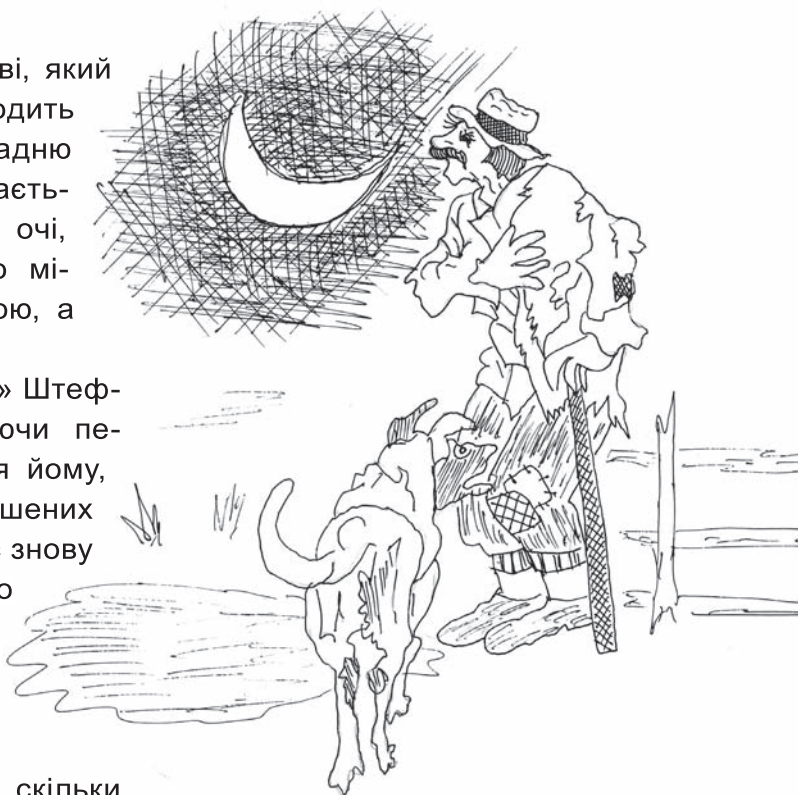
Після таких «покрів псячої лапи» Штефко довго смикає вусом, облизуючи пересохлі від спраги губи, і сниться йому, що напився солоного росолу з квашених огірків. Потім легко зітхає і починає знову хропіти, лаючи раз-у-раз то клятого корчмаря: «шляк би го трафив!», то свою Марію: «Фрас би їй потер!», які не хотіли нізащо в світі подати бідному Штефкові чарку сивухи.

Скільки не благала його Марія, скільки не сварила... Та кого?..

«Мовчить, як пень – не вимовить ні «бе» ні «ме», як тільки прохмелиться, знову до корчми лізе, а як вже зусрінеться з Паньком, то ні з обідом не чекай його, ані на вечерю не прийде», – скаржилась сусідам бідна жінка.

Та одного разу Штефко задумав покаятись, зріктися клятої горілки, за яку «він – срібло-злото, а вона його – в болото», як в тій співанці, яку завжди горланив, повертаючись п'яний з корчми додому.

– Паньку, а може б ми?.. – почав, Штефко розмову з побратимом.

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Павло ГЛАЗОВИЙ

ХУЛІГАН

Лев гуляє попід гаєм,
Злющий, аж кипить,
Раптом бачить: на травичці
П'яний заєць спить.
Лев схопив його за вуха,
До очей підніс:
– Де ти знову нализався?
Взяв би тебе біс!
Сонний заєць стрепенувся,
Чмихнув і сказав:
– Ша, старик! По морді хочеш?
Положи, де взяв!

Іван ОЛЕКСИШИН

ОЦЕ ГОЛОВА

Сусідові на дружину
Скаржиться Данило:
– Вона мені каструлею
Голову побила.
Сусід голову оглянув,
А потім і каже:
– Та немає навіть сліду
На голові вашій,
Ні синця, ні подряпини,
Ні жодної гулі...
– Ну, а ви, – Данило мовив, –
Бачили б каструлю.

– Га!? – роззявив рота Панько.
– Може б, ми... кажу, може б, то ми... як
то інші ґазди...

– Што?

– Може б ми обходили корчму, не за-
ходили більше...

– Гм, а... гм... но...

– Бач, люди з нас сміються, діти вже
великі, все розуміють... Що скажеш?

– А я, про мене?.. – махнув рукою
Панько, нібито Штефко йому про якусь-
то дрібничку.

Три дні обходили Штефко з Паньком
корчмину, навіть і не дивились на неї,
ніби й не було її. А на четвертий день
вранці по дорозі в поле, проходячи повз
корчму, Штефко почав:

– А бач, Паньку, які з нас люди!

– Га?

– Кажу, що ми – люди, не дранки –
проходимо повз корчмину і не глипнемо
на неї.

– Та, гм...

– Я думаю, що за таке діло варто
випити по чарці, що скажеш?

– А я, про мене...

– Тільки по чарці!

– А, про мене... – махнув рукою Панько,
і зайшли.

Пізню нічну тишу пошматував спів
п'яного Штефка:

«Горівочко з кукулю,
Як я тебе гарно п'ю-ю-ю.
Я за тебе – срібло-злото,
А ти мене – у болото-о-о.
Я за тебе – злотаки,
А ти мене – в будяки-и-и...».

На Сидоровім подвір'ю весело гавкнув
Тарко і, махаючи хвостом, побіг, аби
заступити своєю лапою Штефкові очі від
місячного сяйва.

Цвітуть сади. Цвітуть квітневі далі.
Гуде бджолиним виром цвіту плин.
Рожево-білі паруси мигдалю
Пливуть по ріках голубих долин.

І навіть там, де владував полин,
Земля раділа в чорних бур навалі,
Молочні кужелі навили прялі
Під вартою весняних тополін.

Причепурилася билина кожна,
Весна іде всевладно, переможно
І солов'їні пробує лади.

Заграло піднебесся в срібні труби,
...До сонця кожна квітка тягне губи.
Цвітуть сади. Цвітуть, цвітуть сади.

Дмитро ЧЕРЕВИЧНИЙ

